

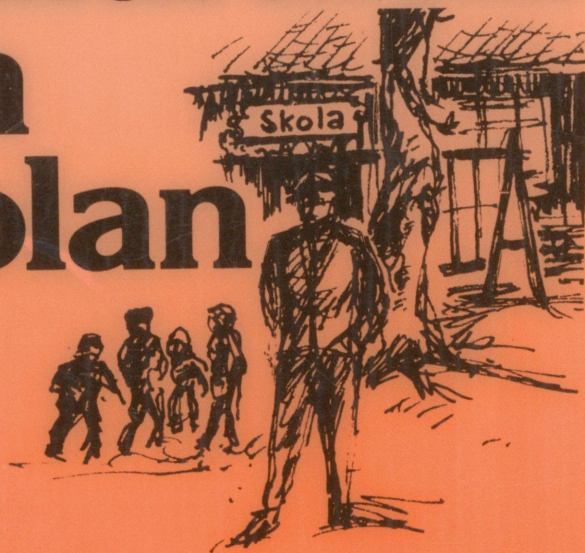
GÖTEBORGS UNIVERSITETSBIBLIOTEK

1001168255

KOMMENTARMATERIAL

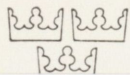
Barnen föräldrarna och skolan

SÖ:s
publikation
Läroplaner
1984:2

Läroplan

54

Översikt över utgivna Lgr 80-material

publikation nr	Titel	ISBN
80:1	Mål och riktlinjer Kursplaner Timplaner	Allmän del 40-70459-9
80:2		
80:3		
80:4	Kommentar- material	Lokala arbetsplaner 40-70594-3
80:5	Kommentar- material	Det fria studievalet 40-70595-1
1980:6	Kommentar- material	Samarbete i arbetsenheter och arbetslag 40-70597-8
1981:1	Kommentar- material	Maskinskrivning 40-70651-6
1982:1	Förordning	Förordning om jämkning i undervisningen i hemkunskap 40-70778-4
1982:2	Förordning	Förordning om kommentar- material 40-70835-7
1982:3	Kommentar- material	Elever med funktionshinder 40-70720-2
1982:4	Kommentar- material	Resursfördelning i kommun och rektorsområde 40-70652-4
1982:5	Kommentar- material	Skola och arbetsliv 40-70654-0
1982:6	Kommentar- material	Att räkna – en grundläggande färdighet 40-70802-0
1982:7	Kommentar- material	Hjälp till elever med svårigheter 40-70801-2
1982:8	Kommentar- material	Fältstudier i undervisningen 40-70800-4
*1983:2	Kommentar- material	Utvärdering i klass, arbetsenhet, rektorsområde och kommun 40-70653-2
1983:3	Kommentar- material	Grundläggande språkliga färdigheter – Skriva 40-70967-1
	Handledning	Skolan och trafiken 40-70970-1
1983:5	Kommentar- material	Förskola och skola samverkar 40-70966-3
1984:1	Kommentar- material	Konsumentfrågor 40-71131-5
1984:2	Kommentar- material	Barnen, föräldrarna och skolan 40-71106-4

* 1983:1, 1983:4, 1983:6, 1983:7 och 1983:8 hör till Komvux-läroplanen.

[Skolöverstyrelsen]

Kommentarmaterial Lgr 80

Barnen föräldrarna och skolan

Allmänna Förlaget

Allmänna Förlaget
106 47 STOCKHOLM
Tfn 08-739 95 00

Beställningsadress:
Allmänna Förlaget
Kundtjänst
106 47 STOCKHOLM
Tfn 08-739 96 30

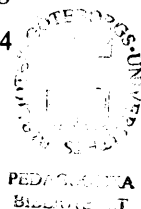

Läroplan för grundskolan

Läroplan för grundskolan, Lgr 80, består av två delar, en allmän del och ett kommentarmaterial som ansluter till denna. Dessa utges i SÖ:s publikation Läroplaner.

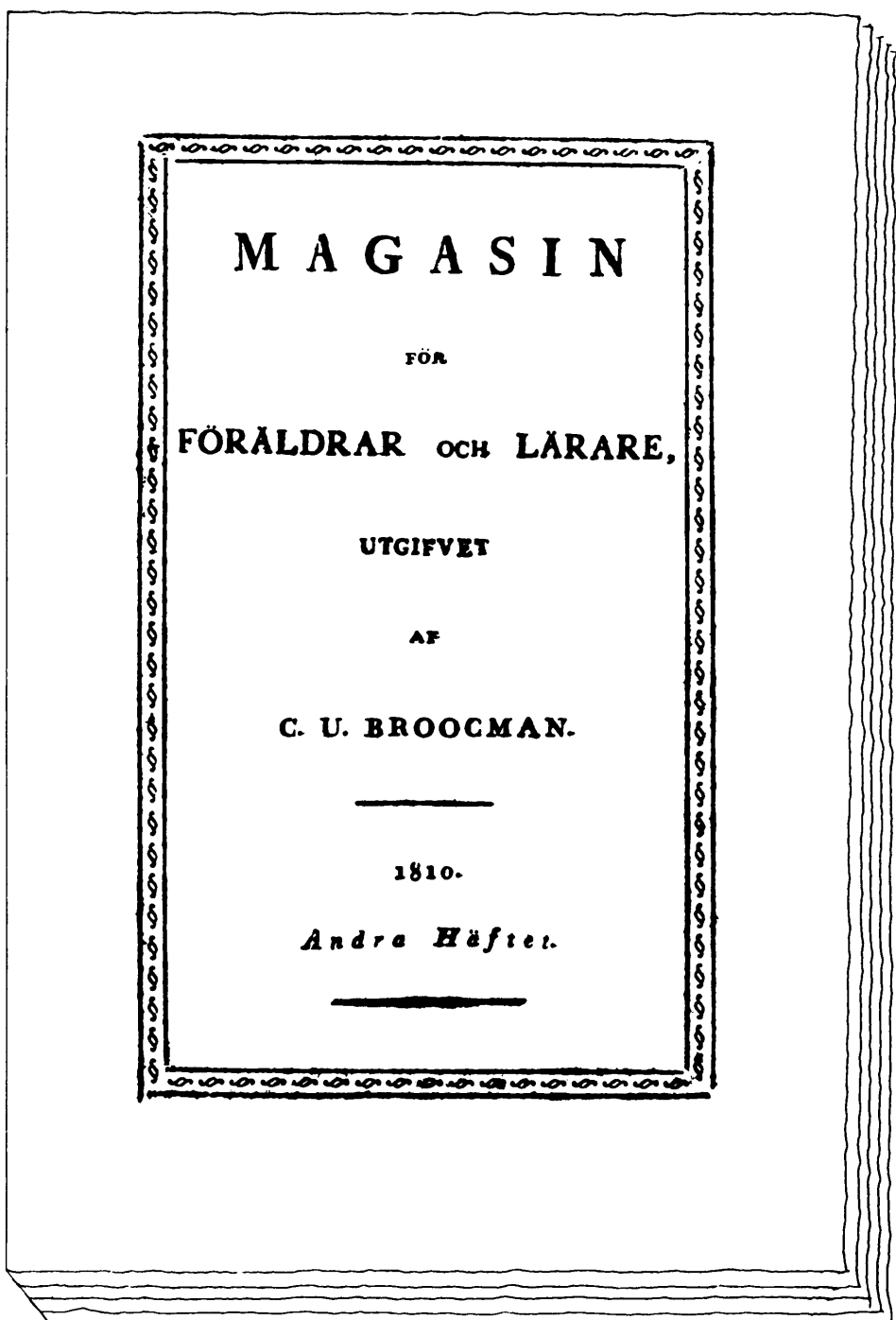
Barnen, föräldrarna och skolan är ett av kommentarmaterialen. Arbetet med att göra skolan bra för alla kräver engagemang, kunskande och förståelse hos skolpersonal och föräldrar. Skolan och hemmen behöver varandra i arbetet kring barnen. De här kommentarerna till läroplanen för grundskolan vänder sig främst till skolpersonal för att ge stöd i det arbetet.

Redaktion	Kerstin Thorsén
Ateljé	Britta Svensson och Hasse Söderberg
Omslag	Hasse Söderberg
Teknisk produktion	Hans Finnman
Tekniska data	<i>Sättning Times 10/12</i> <i>Tryckmetod Offset</i> <i>Papper 100 g Allround</i> <i>Bindning Klammerhäftad</i>
Presslagd	Maj 1984

© Skolöverstyrelsen och Allmänna Förlaget
ISBN 91-38-40469-9 Upplaga 1:4
Gummessons Tryckeri AB, Falköping 1991

Förord	5
Samverkan för en bättre skola	7
Motiv för samverkan	13
Mål för samverkan	15
Olika roller i samarbetet	19
Föräldrakontakt	25
Information och samråd	43
Skolan – ett centrum för samarbete	51
Från början till slut	55
Så kan man göra	59
Lästips	65
Bilagor	67

Tanken på föräldrasamverkan är inte alldeles ny. Ur detta gamla "Magasin" har vi klippt några avsnitt, bl a för innehållets likhet med Lgr 80.

FÖRORD

Med förhoppningar och ibland oro sänder föräldrar över hela världen sina barn till skolan. Samhället förändras ständigt och skolan måste då också förändras och utvecklas. Arbetet med att utveckla skolan är de vuxnas uppgift tillsammans med barnen. Det är ett arbete som aldrig blir färdigt. Det kommer också hela tiden nya människor, barn och vuxna in i skolan.

Arbetet med att göra skolan bra för alla kräver engagemang, kunskaper och förståelse hos skolpersonal och föräldrar. Skolan och hemmen behöver varandra i arbetet kring barnen. De här kommentarerna till läroplanen för grundskolan vänder sig främst till skolpersonal för att ge stöd i det arbetet.

Stockholm i maj 1984

Skolöverstyrelsen

*Huru kunna och bära Föräldrar lätta
Skollärares arbete vid deras barns
undervisning?*

Man yrkar Skolornas förbättring; såsom ett vilkor för mensklighetens tillväxt i sällhet och dygd. Man säger: det är på dessa Uppfostrings-anstalter, som skolä böja och bilda det unga sinnet, det hufvudsakligen beror, hurudana Medborgare Samhället i framtiden skall erhålla, och att de äro de förtämsta källor; från hvilka kärleken till allt sannt, skönt och godt bör spridas ibland folken. Utan att här söka utreda hvad de, i detta afseende, förmå och hvad som alldeles ligger utom deras förmåga, synes mig klart, att Skolorna kunde vara allt hvad de borde, att de kunde hafva den bästa ordning och disciplin, de förträffligaste Lärare, de mest tjenliga läreböcker och metoder, och ändå skulle flera af lärlingarnes uppfostran helt och hållet kunna misslyckas. Ja, till och med det, som är Skolornas egentliga bestämmelse, — sjä-lens utveckling genom kunskapers bibringande — skulle kunna hafva föga framgång, utan att skulden borde stanna på Skolan eller dess lärare. Om Föräldrar, eller de som i deras ställe vårda barns husliga uppfostran, antingen genom sitt uppförande, sina yttrade tänkesätt eller gifna foreskrifter, lägga hinder i vägen för Skol-undervisningens framgång, huru vill man då, att den skall bära de frukter, den, under andra omständigheter, borde och kunde gifva?

SAMMÄRKAN FÖR EN BÄTTRE SKOLA

En skola i förändring

Samhället är i ständig utveckling. Skolan som är en så stor och viktig del av samhället kan naturligtvis inte undgå att påverkas av vad som händer runt omkring. Det är inte lätt att överblicka allt i en ofta krävande och intensiv vardag. Så upplevs det nog av många i både hem och skola.

Den förlängda utbildningstiden för barn och ungdomar är en väsentlig förändring som skett under de senaste åren. Det moderna samhället ställer ökade krav på de unga, men också på de vuxna. Utvecklingen har bl a lett till att bortåt åttio procent av alla skolbarnsföräldrar har arbete utanför hemmet. Familjelivet har även förändrats på andra sätt. Många familjer består i dag av en ensamförälder med ett barn i skolåldern.

Det sociala ansvaret från staten och kommunens sida har ökat och detta större ansvar ligger också på skolan. Här vistas ju barnen en stor del av sin vakna tid under många betydelsefulla uppväxtår.

Skolans organisation har byggts ut kraftigt. En enig riksdag har beslutat om olika reformer med en bestämd inriktning (bl a en ny läroplan, samlad skoldag och ett lokalt beslutsfattande). De mål och riktlinjer för skolans verksamhet som politikerna kommit överens om måste både hem och skola vara bekanta med.

Reformarbetet påverkar självfallet skolpersonalens situation lika väl som elevernas och föräldrarnas. Aldrig tidigare har man som nu betonat vikten av att alla berörda – elever, personal och föräldrar – skall delta i planering och genomförande av skolverksamheten.

En förändrad föräldrarörelse

Föräldraföreningar har funnits i landet sedan slutet av 1800-talet. Lärare inbjöd föräldrar till skolan och försökte påverka hemmen till goda vanor. Eleverna behövde bra vuxenförebilder.

1945 bildades Målsmännens Riksförbund (MR) som en central organisation för föräldraföreningarna. Förbundet ordnade föreläsningsserier och debattaftnar för att utbilda föräldrar och för att väcka deras intresse för frågor som rörde utbildning och fostran.

1968 bytte organisationen namn till Riksförbundet Hem och Skola

(RHS). Det var inte bara ett namnbyte. Ideologiska diskussioner ledde fram till att man ville markera att samverkan mellan hemmen och skolan är en förutsättning för att skolan skall klara sin uppgift.

Rörelsen växte och när SIA-utredningens förslag gick ut på remiss 1974, betydde det mycket för Hem och Skola-föreningarnas utveckling. Intresset hos många föräldrar var enormt och arbetet med att sätta sig in i vad förslagen innebar medförde att kunskapen om grundskolan ökade. Skolans folk fann plötsligt att många föräldrar kunde mer om den framtida utvecklingen än de själva!

Med kunskapen växte också kraven på att i fortsättningen få ta del av och påverka vad som händer i skolan. Insikten om hur mycket det betyder att föräldrar stöder sina barn i deras skolarbete, men också ger lärarna stöd i deras svåra roll, ledde till ett större engagemang hos föräldrarna. Hem och Skola-föreningarna fick en allt svårare uppgift att utveckla arbetet så att alla föräldrar kände det meningsfullt.

I verksamheten inom Hem och Skola har man gått från stora möten till mindre. Detta är naturligt eftersom mindre grupper ger större utrymme för aktiviteter. Och det är aktivt verksamma föräldrar som behövs, inte passiva mötesdeltagare.

Numera strävar man inom Hem och Skola-rörelsen efter att utveckla klassmötena till en fortlöpande klassverksamhet där föräldrar, elever och skolpersonal tillsammans bestämmer inriktningen. Det är viktigt att veta att skolans personal självklart inte förväntas delta i allt som görs. Men uppmuntran till aktivitet kan vara stöd nog.

Inom Hem och Skola lärde man sig någonting av arbetet med SIA-betänkandet; föräldrar vill och kan sätta sig in i skolfrågor om de får tillfällen och rätta hjälpmedel.

Läroplanen ställer krav på både föräldrar och skolpersonal att samverka. Men det kan vara svårt för lärare att ta vara på föräldrarnas vilja att ställa upp. Lika svårt kan det vara för Hem och Skola-föreningen att få med alla föräldrar. Liksom hemmen och skolan har ansvaret för barnen gemensamt, måste skolan och Hem och Skola båda ta del i ansvaret för att samverkan kommer till stånd.

Det är från många synpunkter ett bra stöd för skolan att ha en väl fungerande föräldrarörelse. Men kontakter och samarbete baseras inte på organisationen av samarbetet utan på de personliga insatser som görs på ömse håll, oavsett om föräldrarna är organiserade eller ej.

Fakta om Hem och Skola

Riksförbundet Hem och Skola omfattar i dag ca 2 000 lokala Hem och Skola-föreningar, i huvudsak vid landets grundskolor. Uppemot 400 000 familjer betalar medlemsavgift. Verksamheten bedrivs dock för alla föräldrar och elever.

Det finns 27 distrikt, ett i varje län samt i Stockholm, Göteborg och Malmö. RHS är en partipolitiskt och religiöst obunden organisation.

RHS finansierar sin verksamhet genom medlemsavgifter från föreningarna, anslag från staten samt överskott från den egna tidskriften BARN. De flesta lokala föreningarna får ett mindre anslag från kommunen.

Speciella insatser, kampanjer osv finansieras genom projekttanslag från myndigheter och organisationer.

Förbundsstyrelsen, distriktsstyrelserna och föreningsstyrelserna arbetar ideellt, alltså helt utan arvoden.

RHS har ett kansli som leds av en heltidsanställd förbundssekreterare. Kansliet har ett tiotal fast anställda personer som svarar för servicen till föreningarna, bl a distribution av det egna förlagets material. Detta är i första hand avsett att underlätta klassverksamheten.

Högsta beslutande organ inom RHS är fullmäktigemötet som hålls vartannat år. Fullmäktige består av 150 ledamöter som väljs vid distriktens årsmöten. Vid fullmäktigemötet behandlas motioner från lokalföreningar och distrikt. Vidare fastställs rörelsens program och arbetsplan för den kommande verksamhetsperioden. Det är fullmäktige som väljer förbundsstyrelsen.

Vid fullmäktigemötet 1982 slogs bl a fast att alla led inom Hem och Skola-rörelsen skall bl a verka för

- att varje förälder engagerar sig i sitt barns skolarbete och klassens gemenskap.
- att alla föräldrar genom klassmöten får vara med och planera arbetet i klassen tillsammans med elever och lärare.

Vår största arbetsplats

Skolan är vår största arbetsplats. Där gäller olika arbetsrättsliga regler liksom annars ute i arbetslivet. Men skolan är ju inte en arbetsplats för materiell produktion, den är till för eleverna. Den skall skapa en sund miljö för dem i deras arbete, den skall också ge dem bra kunskaper och en god fostran.

Huvudansvaret för barnens fostran och utveckling vilar på hemmen, men skolans del i ansvaret har blivit allt starkare betonat och har delvis förändrat skolans roll. Skolan har till exempel ökat sin del i omsorgen om barnen på tider som inte upptas av deras studier. Skolan har också fått ett uppföljningsansvar till arton år, två år utöver skolpliktsåldern.

Att skapa förtroende

Föräldrarna måste kunna räkna med att deras barn har det bra i skolan. De måste kunna lita på skolan. Det är nödvändigt för lärare och annan personal i skolan att bygga upp så goda kontakter med hemmen att ett förtroendefullt samarbete kan uppstå och utvecklas.

Som i alla andra sammanhang underlättas kontakter och förståelse om man kan träffas och tala med varandra. Det kan finnas osäkerhet, kanske rädsla, på ömse sidor. Man är osäker på varandras roller, på vad man får göra och vad som väntas av en. En självklar förutsättning för ett förtroendefullt samarbete kring barnen är att man ömsesidigt lyssnar på varandra och är beredd att anpassa sitt handlande till vad man uppfattar vara bäst för barnen.

Att informera

Föräldrarna behöver få veta mer om dagens skola. Skolpersonalen kan givetvis spontant och i olika sammanhang förmedla mycket av de kunskaper om skolan som föräldrarna har nytta av.

Broschyren Skolan (se Lästips s 65), som har delats ut till alla föräldrar och elever, är bra att använda för den allmänna informationen. Den kan vara utgångspunkt för diskussionen vid ett klassmöte. Om deltagarna kommer fram till att man vill fördjupa sina kunskaper på något särskilt område, kan man t ex ordna studiecirkel genom något studieförbund.

Föräldrarna behöver särskilt få reda på vad som finns i *deras* skola och hur man arbetar just där. Den informationen hör för det mesta hemma i de gemensamma sammankomster som ordnas, vanligtvis klassmötena. Barnen själva kan fungera som informatörer. De kan tjänstgöra som ciceroner och de kan också berätta om hur skolan fungerar, demonstrera olika verksamheter eller förklara sitt arbets-

sätt. Det kan vara lättast att göra detta för mindre grupper av föräldrar. Samtidigt som föräldrarna får information ger arrangemanget bra övningstillfällen till framställningar av olika slag.

Men skolan behöver också kunskaper om barnen och deras villkor. Frånsett den information som föräldrar behöver ge och som överbringas i enskilda samtal, är det nödvändigt att skolan känner till de förhållanden barnen möts av i närområdet och på fritiden. Föräldrar har mer kunskaper än skolan om hur barnen har det dygnet runt. Tillsammans med skolan och genom att arbeta i små grupper, kan föräldrar finna idéer om hur man skall bevara det man tycker är bra i barnens liv, och hur man kan påverka sina egna barns villkor i positiv riktning.

Föräldrarna en tillgång i skolarbetet

Det har sagts många gånger att föräldrarna är en ganska outnyttjad resurs för skolan. Man har då tänkt på de kunskaper om samhälle och yrkesliv som föräldrarna har och som skolan skulle kunna dra nytta av. Hem och Skola-organisationen har påpekat att föräldrarna över huvud taget vill vara med mera, bli mer delaktiga. "Ta oss i anspråk mer i arbetet kring barnen!" är en vädjan som ofta riktas till skolan. Varje skola behöver utveckla sina egna former för ett samarbete där barnen direkt får utnyttja föräldrarnas kunskapsresurser i studiearbetet.

För att skolan skall kunna ta hjälp av föräldrarna måste dessa få chansen att lära känna skolan och få en klar bild av barnens arbetssituation, arbetsmiljö och arbetskamrater. Detta är en första förutsättning för att de skall kunna hjälpa sitt eget barn när det behövs.

Därför behöver varje skola också utveckla formerna för föräldrars besök i skolan. Olika former av föräldrakontakter behandlas i kapitel 5.

Man har åtskiljt uppfostran och undervisning, och sagt, att den förra, eller barnens ledning och vänjande till det goda, förnämligast ankomme på den husliga tillsynen, då den sednare, eller meddelandet af kunskaper, såsom blott en del af uppfostran, egentligen borde vara lärarens ensak. Men hvad i begreppet kan delas och klyfvas, är ingalunda så åtskiljdt i verkligheten. Ingen Lärare kan undervisa ett barn, utan att tillika få ett visst inflytande på hela dess karaktärsbildning, och aldrig kunna föräldrar uppfostra det, utan att genom en olika behandling antingen hindra eller främja dess undervisning. Det är derfore högst nödigt, att de båda handla i öfverensstämmelse med hvarandra, att de ömsesidigt söka lätta hvarandras mödor till vinnande af ett gemensamt mål, ooh att de fördragsamt öfverse de brister, som den ena eller den andra delens förfarande tilläfventyrs kunde hafva. Om icke denna vänskapliga harmoni råder dem emellan, är det nästan omöjligt, att deras verk fullkomligen kan lyckas. Åtminstone kan Skollärarens egentliga arbete, att undervisa, mycket lättas och befrämjas genom föräldrars tillbörliga omsorg vid barnens husliga uppfostran, och utan tvifvel verkar äfven en rätt behandling i Skolan mycket till den moraliska förädlingen.

MOTIV FÖR SAMVERKAN

Att föräldrar och skolpersonal skall hjälpas åt i fostran och undervisning framgår redan av skollagen. Läroplanen lyfter också fram det nödvändiga i samarbetet. Men vem kan ha mesta nyttan av det och vilka konsekvenser har samverkan för de olika inblandade? Säkert är effekterna olika för de olika parterna. De kanske inte ens är positiva i alla sammanhang. Och säkert är skälen till samverkan olika i olika situationer.

Från skolans sida kan det vara klokt att analysera vilka möjligheter olika samverkansinslag skulle kunna innebära för skolverksamhetens olika fält. Hjälp i undervisningen? Hjälp i vakthållning? Hjälp att få en djupare förståelse för barn- och ungdomsgrupper? Hjälp att förbättra kontakten med enskilda elever? osv.

I olika sammanhang och i olika faser av barnets skoltid får samverkan olika innebörd och vikt. Den behöver därför få olika utformning. Samverkan får sitt värde först när man har kommit underfund med vad den kan utnyttjas till. Samverkan är inget mål, men den kan bli ett bra medel att göra förhållandena för barnen bättre.

Vilka effekter kan samverkan få för föräldrarna? Vad kan de ge skolan? Och vad kan skolan ge dem? – Insyn i barnens liv i skolan? Förståelse för lärarna och deras insatser? Förståelse för skolans roll i samhället? Nya kunskaper? Bättre kontakt med de egna barnen? Mera arbete?

En fråga som skolan måste ställa sig är hur den kan öppna sig för föräldrarna så att de kan överblicka sina möjligheter och bli inspirerade att ta del i arbetet på ett effektivt och meningsfullt sätt.

Skolan måste också fråga sig vilka motiven är för en samverkan som direkt återverkar på barnen. Kan samarbetet och det delade ansvaret bidra till att göra skolan till en socialt utvecklande, trygg arbetsplats med goda förutsättningar för studier? Kan vi som vuxna tjäna som förebilder i gestalt av samarbetsvilliga och generösa personer? Kan vi tillsammans bilda de skyddsnät kring barnen som alla är mer eller mindre beroende av?

I skolans planering av föräldrasamverkan kan dessa och liknande motiv analyseras och vägas mot varandra innan man börjar bygga upp eller restaurera den lokala organisationen av samverkan.

Föräldrar gifvas, som obetänksamt nog låta sina barn märka det ringa värde de sätta på åtskilliga läroämnen. Bedömande allt efter tidens egoism och egennytta, värdera de äfven kunskaperna efter deras gagnlighet, eller rättare efter den afkastning, de en dag lofva gifva. De skulle derfore helst se, att deras barn blott finge lära hvad de i framtiden förnämligast behöfva veta och kunna, för att förtjena födan, och de förmå ej afhålla sig att stundom yttra sitt förakt för all annan lärdom, såsom en onyttig och likgilltig granplåt, eller som ett pedandiskt ordgräl. Hvem frågar min gosse, säga de, då han en gång inträder i handel eller i en annan borgerlig rörelse, om han lärt något af Latinska Grammatikan och Matematiken, af Naturhistorien och Astronomien? Hvarfore skall han då plågas med dessa kunskaper? Här är ej rummet, att utreda hvarfore och huru häri bör undervisas och hvad egentligen hör till en fullkomlig menskelig bildning, på det alla anlag rättligen må utvecklas och odlas, och att den utbildade menskian en dag med sansning och vishet må kunna stå ibland tingen, och rätt betrakta dem alla, sig sjelf, sin tid och sin boningsplats; men utan en sådan vidlyftig undersökning, är vid första påseendet klart, att få ting mer kunna hindra barns framsteg i ett läroämne, än då de höra föräldrar och anhöriga anse det likgilltigt och öfverflödigt. Och detta verkar äfven på andra ämnen, för hvilka barnen sjelfva tilläfventyrs ej hafva mycken håg och fallenhet; de vilja då äfven häri göra undantag till förmån för sin böjelse. Men på detta sätt aftager kunskaps hågen i allmänhet, och lärlingarne börja att i flera afseenden anse sig klokare än lärarne.

3. MÅL FÖR SAMVERKAN

I en analyserande diskussion om de mer övergripande målen för samverkan mellan hem och skola kan man pröva att ge innehåll åt tre delmål, nämligen

- kontakt och gemenskap
- kunskap
- inflytande och påverkan.

Kontakt och gemenskap

En trygg kontakt mellan skolan och föräldrarna är själva basen för en bra samverkan. I en stort upplagd undersökning om föräldrasamverkan (POSLEF 1983)⁷⁾ har man funnit att mellan en tredjedel och hälften av föräldrarna ansåg att samarbetet har stor betydelse för barnets trivsel i skolan. Föräldrarna ansåg också att samarbetet är av betydelse för den personliga kontakten mellan elev och lärare. Man hade vidare uppfattningen att samarbetet gör det lättare att lösa problem som uppstår och att det kunde öka kamratskap och förståelse. Föräldrar som deltog i denna undersökning önskade ha mer kontakt med skolan.

Det har också visat sig att föräldrar tycker att det är positivt att lära känna andra barn och deras familjer.

Genom att föräldrarna i en skola eller en klass får bättre kontakt med varandra, kan de, även om det kan finnas stora skillnader i åsikter, känna att de är en grupp som har många gemensamma behov och många gemensamma ambitioner. Detta ökar föräldragruppens möjligheter att påverka sina barns och skolans värld. Sammanhållningen i gruppen kan ge styrka. De gemensamma resurserna kan bättre tas i anspråk. Tryggheten i att känna de övriga föräldrarna väl, gör det lättare att ta egna initiativ och att våga dela med sig av sin kunskap eller brist på kunskap. En närmare kontakt och gemenskap mellan föräldrar och personal brukar leda till ömsesidigt upplevd trygghet och till förtroende. Kontakt och gemenskap är ett viktigt mål för samverkan.

⁷⁾ se Lästips s 65

Kunskap

För att kunna delta i skolans verksamhet på ett positivt och stödjande sätt behöver föräldrarna känna skolan. De behöver ha allmänna kunskaper om skolans mål och förutsättningar, om dess villkor och utveckling i dagens samhälle. Alla behöver till exempel ha klart för sig vilka krav och möjligheter gällande förordningar innebär för de olika parterna. Det är likaså nödvändigt att känna till i vilka instanser beslut av olika slag fattas, och vem som har ansvar för eller delaktighet i besluten. Många missförstånd kan undanröjas genom att man har denna kunskap, och samarbetet kan i stället riktas mot realistiska mål.

Skolans personal har givetvis ansvar för att sprida dessa kunskaper. Föräldrarna – som ju under årens lopp ”passerar” genom skolan i takt med barnen – kan också mycket väl själva ansvara för att informera och lämna sina kunskaper i arv till de nya föräldrar som träder till.

Föräldrar behöver också lära känna sin ”egen” skola. De skall bli veta vad som sker i skolan, hur barnens arbetsmiljö är och vilka krav som ställs på barnen. De behöver också känna till de viktigaste skillnaderna mellan dagens skola och den de själva gick i, både beträffande uppläggnings av arbetet och de enskilda ämnenas innehåll.

En praktisk och kontaktskapande verksamhet är det bästa utgångsläget för att ge föräldrarna kunskap om barnens skola. I det praktiska deltagandet öppnas en väg för föräldrarna att lära känna skolans verksamhet. De kan själva, allt efter som de blir insatta, avgöra vilka kunskaper de ytterligare behöver för att få inflytande över sin egen och barnens situation och för att tillsammans med andra föräldrar kunna utträta något bra.

De kunskaper föräldrarna skaffat sig på praktisk väg kan de sedan bearbeta och fördjupa genom organiserade diskussioner med andra vuxna, till exempel skolpersonal och andra föräldrar.

Kunskaperna om skolan kan komma samhället till godo genom dem bland föräldrarna som arbetar politiskt eller i olika idéburna intresseorganisationer.

Sett ur skolans perspektiv är kunskaper om barnen, den enskilda individen lika väl som närsamhällets barnkollektiv, en grundförutsättning för ett rätt anpassat innehåll i undervisningen. Barnen själva kan förmedla en hel del. Men föräldrarna kan komplettera och bidra till förklaringar. Kunskap är alltså ett viktigt mål för samverkan.

Inflytande och påverkan

Ju större plats föräldrarnas medverkan får i skolan, desto större möjligheter får de att påverka det som händer där. Med god kunskap om skolan och med starkt förtroende från skolans sida bör de kunna

ges stort inflytande i skolans verksamhet. Vilka uttryck påverkan och inflytandet kommer att ta sig avgörs av vilka frågor som behöver bearbetas och hur stort utrymme för egna beslut som föräldragruppen får.

Att ge fler människor möjlighet till påverkan kan vara en besvärlig process som innebär maktförskjutning mellan olika intressenter. Samtidigt är det emellertid en process som kan leda till utveckling och förnyelse. Det kan också göra det lättare att forma verksamheten i skolan efter flera människors behov. Det är angeläget att *fler*, inte färre kan utöva påverkan.

Samarbetet mellan hem och skola kan innebära en formell påverkan där representanter för föräldrarna är med och fattar beslut. Det kan också innebära att man lyssnar på enskilda föräldrar och barn och att deras förslag av större eller mindre format får gehör. De får ett reellt inflytande.

Det är viktigt att göra allt medinflytande tydligt för barnen. Skolan skall ju aktivt och medvetet påverka och stimulera barnen att vilja omfatta vår demokratis grundläggande värderingar. Dessa värderingar skall komma till uttryck i praktisk, vardaglig handling. De vuxnas tillämpning av de demokratiska principerna blir en förebild och en del i fostran till demokrati.

Inflytande och påverkan blir av flera skäl ett viktigt mål för samverkan.

Diskussion om målsättning

Det är svårt att samarbeta målmedvetet och effektivt om man inte har en någorlunda samstämd syn på sina gemensamma mål.

Det är svårt att diskutera målen. Det har visat sig att målen för samverkan knappast diskuterats alls i många skolor. Föräldrar har trots att skolan vill samarbeta. Skolan har trots att föräldrarna önskar samarbete och samverkan, och det står ju i läroplanen! Men om motiven överensstämmer eller om målen är i stort sett desamma, har man kanske inte ens försökt sig på att kontrollera. Man har passivt följt varandra eller också har man kommit att dra åt olika håll och samarbetet har blivit harmoniskt men kraftlöst eller onödigt konfliktfyllt och ineffektivt.

Även om det är svårt – det blir gärna alltför teoretiskt eller också helt perspektivlöst – bör en öppen diskussion om målsättningen för föräldrasamverkan hållas levande. Medvetenheten om det gemensamma i målen är en förutsättning för ett fruktbarande arbete. Det är viktigt att man tillsammans formulerar målen i den lokala arbetsplanen.

Om derföre Föräldrar verkligen vilja att deras barn skola draga någon rätt nytta af Skolundervisningen, må de aldrig kasta skugga på någon kunskapsgren, utan för alla söka underhålla en jemn aktning. Utom att de aldrig rätt veta hvad egentligen barnen i framtiden behöfva känna och hvad som för dem torde blifva mest gagneligt, så böra de hågkomma, att allt, som sysselsätter tanke eller minne, öfvar och utvecklar själens förmögenheter. Om de äfven betänka, att de ämnen, som läras i en Skola, antingen läras på högre föreskrift, eller enligt den plan, lärarne sjelfve en gång för alla utstakat för inrättningen, så finna de lätt obilligheten att tadla, hvad som ej öfverensstämmer med deras individuella önsknings, då det icke står i de undervisandes förmåga att träffa någon förändring. Må äfven föräldrar stundom hafva rätt i sina anmärkningar; det blir dock alltid skadligt, att yttra dem i barnens närvaro; de förlora alltid derigenom något af sin håg att arbeta i de ämnen. skolans plan utstakar.

4. OLIKA ROLLER I SAMARBETET

Barnens roll

För de riktigt små barnen är det självklart att en av föräldrarna finns nära hela tiden. Föräldrarna vet alltid vad barnet gör eller utsätts för. När barnet blir litet större och kanske börjar på daghemmet eller hos dagmaman är fortfarande mamma och pappa ganska nära. De lämnar och hämtar varje dag. De vuxna byter några ord med varandra både morgon och kväll, kanske om barnet, kanske om något annat. Barnet är med i deras samspråk. Kontakten är tät och intensiv. Det lilla barnet närmar de vuxna till varandra.

Frigörelsen från föräldrarna börjar mycket tidigt och pågår fortlöpande. När barnet kommer till skolan är det dock fortfarande ganska självklart att de vuxna träffas ofta, söker upp varandra eller tar telefonen för att klara av praktiska frågor eller för att diskutera barnets situation. Barnets behov av omsorg och omtanke leder automatiskt de vuxna till kontakt och samarbete.

På mellanstadiet börjar barnen alltmer vända sig mot kamraterna. De behöver inte längre sina föräldrar så tätt inpå sig. Skolarbetet löper in i kända rutiner och föräldrarna upplever inte längre så starkt behovet av att följa, ta del i och fråga om skolarbetet.

Det kan leda till att samarbetet med skolan mattas av. Särskilt händer detta om samarbetet från föräldrarnas sida enbart har varit inriktat på frågor som gäller det egna barnet. På högstadiet kan det dessutom hända att barnen ogillar föräldrarnas kontakter med skolan och försöker avstyra samarbetet.

Men i och med att barnet börjar skolan, ja, kanske redan i förskolan, kommer nya relationer in i familjen. Barnet får sina kamrater, en egen bekantskapskrets, egna vänner. Dessa blir ofta också familjens vänner och bekanta. Här öppnar sig nya möjligheter för både vuxna och barn. Barn får stöd och förebilder hos andra barns föräldrar. Andras barn kan bli en tillgång och inspirationskälla för vuxna. Framför allt kan barnen knyta ihop de vuxnas intressen och det kan leda till gemensamt engagemang i bland annat frågor som gäller skolan.

Detta engagemang behövs. Barnens situation i vårt samhälle förändras snabbt. Barnen lever i en värld som är förhållandevis koncentrerad, skild från vuxenvärlden. Många barn kan känna sig i vägen och överflödiga. Kamratgruppen får, på gott och ont, en allt större betydelse för de äldre barnen. Det står klart att både föräldrar och

andra vuxna, framför allt då skolans personal, måste ta ett större ansvar för de unga. De behöver en annan form av omtanke och omsorg än när de var riktigt små. Men de behöver fortfarande de vuxna. Barnen är en angelägenhet för alla i samhället och de måste få vuxenvärldens uppmärksamhet och stöd.

Föräldrarnas roll

En föräldragrupp består av individer med olika erfarenhet, ålder, politisk inställning, yrke, människosyn, ibland också olika kultur och språk eller andra olika drag. Föräldrar är alltså inte någon enhetlig grupp även om de har sina barn i samma klass eller i samma skola. Det finns emellertid en gemensam nämnare, utöver att man har barn, och det är att föräldrar vill sina barn väl, vill hjälpa dem att utvecklas till lyckliga människor. Gemensamt är också att deras barn träffas och umgås med varandra nästan dagligen under många viktiga uppväxtår.

Här uppstår behovet av samverkan med skolan. Föräldrar deltar inte i samarbete med skolan för sin egen skull utan gör det för att ge stöd och hjälp till sin egen dotter eller son. Det har visat sig att föräldrarnas engagemang i barnens skolarbete har mycket stor betydelse för deras skolframgång. Det är då inte bara det att mamma eller pappa hjälper till med hemtalen eller förhör engelskan som har betydelse. Med en avspänd samverkan mellan skolan och intresserade, insatta föräldrar stärks barnets självförtroende.

En samverkan från föräldrarnas sida som inskränker sig till att gälla det egna barnet ger dock inte utsikter till någon utveckling av skolan och inspirerar knappast lärarna till förändringar, även om det i någon mån kan underlätta deras arbete.

Det är som *grupp* föräldrarna kan uträtta något för skolan. Tillsammans kan de påverka frågor som är av betydelse för alla elever, inte bara för det egna barnet eller det egna barnets klass.

För att kunna utnyttja sin utökade rätt till information och samråd (se sid 43) måste samråd och information ske även *inom* föräldragruppen. Man måste hålla sig underrättad om aktuella frågor. Man måste utse företrädare och förse dessa med rätt information. Företrädarna måste i sin tur hålla kontakt med och informera de övriga föräldrarna i gruppen.

Många föräldrar lever i dag ensamma med sina barn, mer eller mindre isolerat, med liten kontakt med andra vuxna. Några föräldrar *vill* vara för sig själva. Andra skulle vilja ha kontakt men olika hinder ligger i vägen. Det kan vara språkhinder eller någon annan form av främlingskap. Föräldraverksamheten kan ibland öppna kontaktvägar och ge gemenskap. Det är ett grannlaga och socialt viktigt arbete för en föräldragrupp att hela tiden försöka vidga kretsen och att ta till sig

de bidrag som var och en i gruppen har att ge.

Särskilt viktigt är det att solidariskt arbeta för de barn och föräldrar som av olika anledningar håller sig borta från möten, gemensamma aktioner, ja, till och med de enskilda kontakterna med skolan.

Det skulle vara fel att påstå att inte arbetet i en stark och initiativrik föräldragrupp också kan verka avskräckande på familjer som känner sig osäkra och okunniga eller som kanske tycker att de har stora problem med sina barn.

Ingen kan tvingas vara med i skolans föräldrarbete, men alla skall ges chansen att få lämna sitt bidrag och att få det stöd som behövs.

Föräldrarnas attityder och handlingar gentemot varandra spelar en stor roll för de växande barnens uppfattning om hänsyn och solidaritet, och de vuxnas ömsesidiga relationer har betydelse för barnens vänskap.

Majoriteten av föräldrarna befinner sig i aktivt yrkesarbete. De deltar dessutom ofta i föreningsarbete av olika slag. De har därför särskilt goda möjligheter att hjälpa skolan att föra in barnen i olika sektorer av samhället, till exempel arbetslivet, kulturlivet, föreningarna.

Lärarnas roll

Skolans personal är den enda grupp som inte får välja om de vill samarbeta eller inte. Skollagens "samarbete med hemmen" byggs ut i läroplanen: Skolan skall komplettera hemmens fostran. Och skolan delar med föräldrarna ansvaret för att barnen utvecklas till demokratiska och ansvarstagande vuxna. Skolan skall göra sig till ett med den omvärld där även hemmen ingår. I samarbetsplikten ingår att ta kontakt med föräldrarna, minst två gånger per läsår, att rapportera frånvaro och att informera om sin verksamhet.

Med dessa principer för samverkan upphör i stor sett den centrala styrningen. Mängden av samverkan, arten av samverkan, innehållet i den och formerna för den står det varje skola fritt att bestämma.

Förutom de skyldigheter som vilar på rektor, informationsplikten till exempel, faller det största ansvaret för samverkan från skolans sida på lärarna, främst klassföreståndarna.

En viktig upptakt till föräldrasamarbetet är information av olika slag. Föräldrar behöver nödvändigtvis vara informerade om vad som händer med deras eget barn i skolan, om vad som står i läroplanen, om hur det pedagogiska arbetet är upplagt, om vilka regler man har antagit, om skolsociala anordningar osv. All information *behöver* inte gå genom lärarna, men information behöver ideligen upprepas och den behöver sättas in i "psykologiska ögonblick". Oftast är lärarna de i skolan som känner barnen bäst och det kan vara naturligt för föräldrarna att ha kontakt med skolan via lärarna, oftast klassföre-

ståndaren. Skriftligt material behövs naturligtvis men det kan aldrig ersätta den mänskliga kontakten som gör informationsinnehållet levande och angeläget.

Det är också en sak för lärarna att förmedla kontakten med övrig personal i skolan och att så brett som möjligt "visa upp" vad skolan har att erbjuda eleverna.

Det är vidare lärarnas uppgift att inbjuda föräldrarna till deltagande och engagemang i skolarbetet. Lättast är väl att intressera föräldrarna för att hjälpa sina egna barn med studierna. Ett visst handledningsarbete blir nödvändigt. Det kan gälla hur matematikuppgifterna kan angripas eller hur man lättast stöttar barnets läsutveckling eller en diskussion om vilken enorm effekt föräldrarnas intresse för barnets studier har för framgången i arbetet. Här måste lärarna ofta i diskussionen ta hänsyn till föräldrar med vitt skilda mönster, från dem som inte alls stöttar sina barn till dem som omilt pressar barnen mot höga prestationer.

Lärarna kan också räkna med föräldrarna i klassrumsarbetet. Här kan de utträta en hel del. Föräldrarna behöver alltså inbjudas, entusiasmeras, introduceras. Tillsammans behöver man planera deras insatser för att göra dessa så väl utnyttjade som möjligt. Lärarna har en viktig roll i det utvecklingsarbete som ligger i att skolan prövar sig fram till bra former för föräldramedverkan i undervisningsarbetet.

Många tycker säkert att föräldramedverkan i skolan ger läraren extra arbete. Det finns säkert också en rädsla för att införa ett aktivt samarbete. Både föräldrar och lärare kan känna sig osäkra. Det kan kännas som om man gör vissa offer eller tar vissa risker. Det är utvecklande att ta dessa risker, att våga förändra och bryta rådande normer och mönster, att våga pröva, att lita på andra. Vinsten kan bli ett bättre arbetsklimat för barnen, bättre förutsättningar både för studierna och välbefinnandet, något som lättar situationen också för de vuxna.

Alla samverkar

Samspelet mellan de berörda i skolans och hemmens samarbete kräver alltså olika insatser av de olika parterna och ger olika utbyte. Vare sig man har ett fruktbärande samarbete med varandra eller bara finns sida vid sida kan dock ingen undgå att påverka och påverkas av de andra.

Varje människa har en central punkt där hon står med sig själv som den hon är, med sina behov, sina möjligheter, sina värderingar och intressen. Hon står aldrig där helt isolerad. Allting runt omkring henne, också den fysiska omgivningen, påverkar hennes person och hennes liv. Hon spelar också alltid en roll för det och dem som omger henne.

I en närmaste cirkel runt varje människa finns de människor hon lever nära. Här finns familj, släktingar, vänner, kamrater, medarbetare. Inom den här cirkeln sker samverkan. Här bildas uppfattningar, präglas vanor. Här utövas kulturhandlingar och här överförs traditioner.

I de ständigt levande kretsarna kring varje människa sker den egentliga uppfostran. Barnen lär sig samarbeta genom att vi talar med dem, lyssnar på dem, vädjar till dem, sätter gränser åt dem ibland, släpper fram dem ibland. Ansvarstagande och demokrati lär de sig genom vad de vuxna säger – och hur de säger det. De formas minst lika mycket av vad de vuxna gör – och hur de gör det.

Men icke nog, att föräldrarne visa aktning för alla läroämnen; de böra äfven i barnens närvaro försigtigt afhålla sig från allt tadel af skolans inrättning och alla ordningar. Hvarföre icke hellre, ifall de häri tro sig finna något felaktigt, såsom vänner vända sig till lärarne, och med dem rådplåga huru det felaktiga må kunna rättas eller åtminstone småningom minskas?

Olika kontaktformer fyller olika behov

Spontana kontakter har sitt värde. De kan vara ett tecken på förtroende och samarbetsvilja. De kan också uppstå ur akuta konflikter eller andra uppdykande problem. Spontankontakter kommer alltid att behövas, inte minst för att man skall ha trevligt och trivsamt tillsammans.

De organiserade sammankomsterna blir ändå stommen i samverkan. Planerade möten ger skolan regelbundna tillfällen att väcka föräldrarnas uppmärksamhet. De gör det bli lättare att samla intresset hos de nya föräldrar som kommer till skolan varje år.

I all kontaktverksamhet behöver den som tar initiativ till kontakten ha klart för sig vilket syfte kontakten skall ha. Då kan man lättare ge den ett tydligt innehåll. Men ännu viktigare är att alla parter känner sig säkra på vad det handlar om, vilket i hög grad skänker motivation. Vidare vill man ofta gärna summera ihop resultatet, utvärdera vad man gjort. Det ger god beredskap att gå vidare nästa gång.

Frågor som deltagarna behöver ställa sig själva och varandra är: Varför skall vi träffas, föräldrar, lärare och elever? Vad är viktigt just den här gången?

Ett grundvillkor för att alla skall bli engagerade och känna sig motiverade att komma till en träff är att man vet att det hela handlar om något man känner till eller behöver veta, och något man känner för. En tumregel är att utgå från elevernas vardagssituation. Tycker de deltagande att innehållet är för allmänt för att de egentligen skall kunna se sig själva tydligt insatta i ett välbekant sammanhang, ja, då sjunker snart intresset och man fortsätter med kontakterna av ren artighet eller avstår från dem.

Det finns en lång rad olika kontaktformer som är lämpliga i olika situationer.

Det gäller att först bestämma vad man vill uträtta, därefter bestämma hur man vill göra det.

Klassmötet

Om man behöver nå många föräldrar på en gång, informera eller diskutera någon gemensam angelägenhet, föreläsa, visa film, ta in allmänna synpunkter – då kan *klassmötet* vara en lämplig kontaktform.

Om ett klassmöte skall bli bra hänger naturligtvis mest på det budskap lärare och föräldrar lyckas föra fram och den anda som man gör det i. Det betyder inte att man inte behöver förbereda mötet. Det kan vara bra att tänka igenom en del saker, som till exempel hur man startar mötet och hur man avslutar det.

Om man är väl förberedd ger detta en trygghet som smittar av sig. Den ger positiva förväntningar och ökar deltagarnas motivation att agera. Däremot behöver inte innehållet vara så hårt strukturerat att det inte finns utrymme för spontanitet. Viktiga frågor som dyker upp bör kunna behandlas även om de inte är planerade. Förberedelserna kan göras av klasskommitté, klassombud, klasslärare eller klassföreståndare, andra lärare som specialläraren, hemspråksläraren, elevvårdspersonal, grupper av föräldrar, elever eller några av dessa grupper tillsammans. Idéerna om innehåll och uppläggning brukar bli fler om man är några stycken och man delar då även ansvaret för genomförandet.

I förberedelserna ingår också att skaffa tolk om några föräldrar behöver sådan hjälp.

Klassmötets innehåll

Det bästa innehållet i ett klassmöte är det som utgår från klassens vardagssituation och upplevs som näraliggande och angeläget för så många som möjligt. Det eleverna har tagit upp på klassrådet kan vara en bra utgångspunkt för ett klassmöte.

Under läsårets första klassmöte, som kan hållas under augusti eller september behöver man planera årets verksamhet. Då kan man planera hur ofta, när och varför man skall träffas. Tidpunkt och form för det enskilda samtalet och alla andra kontaktformer kan också beslutas då.

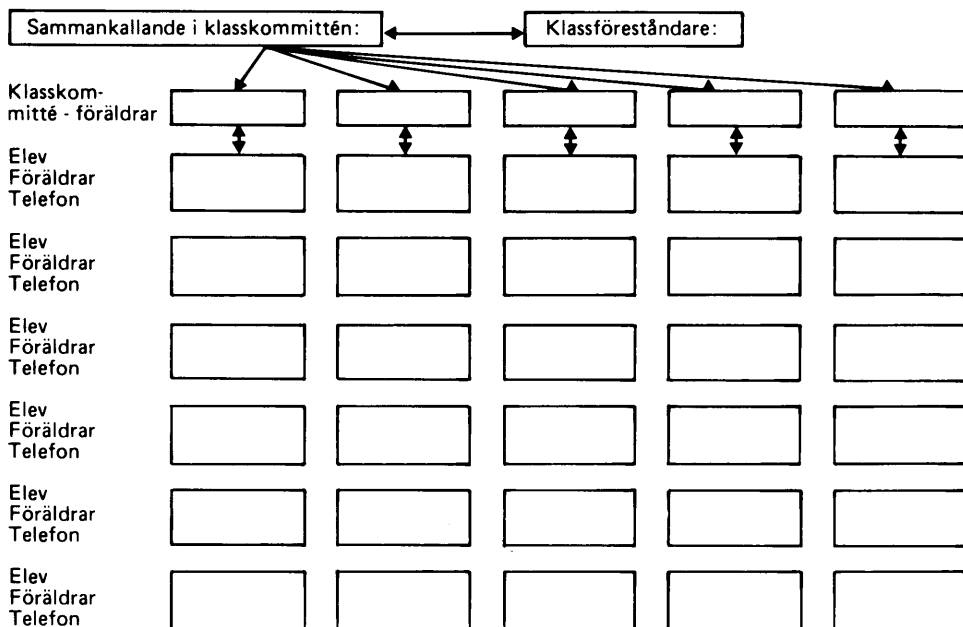
Vid detta första möte kan man fördela uppgifter för de övriga klassmötena under året, som blir klassens och föräldrarnas gemensamma ansvar:

- Varje förälder och elev får anmäla vilken aktivitet som han/hon vill vara med och genomföra för övriga föräldrar/elever i klassen.
- Inom varje grupp utser man en sammankallande och de som är sammankallande bildar en klasskommitté.
- För att hålla ordning på vilka som ingår i de olika grupperna kan

man göra upp en klasslista/telefonkedja enligt nedanstående modell.

KLASSLISTA/TELEFONKEDJA

Klass: i skolan, läsåret

Hem och Skola-styrelsens KONTAKTPERSON med vår klass: tel:

Ordförande i Hem och Skola-styrelsen: tel:

Om man arbetar efter ovan beskrivna modell kommer alla föräldrar i klassen med och slipper den litet pressande proceduren då klassombud/klassmamma/klasspappa etc skall utses.

Vilka deltar i klassmötet?

Elever, föräldrar och klassföreståndare är självskrivna deltagare i klassmötena. Ibland behöver man bjuda in även andra personer, till exempel övriga lärare, elevvårdspersonalen, lokalvårdarna eller någon gäst utifrån. Redan från första början kan barnen vara med på klassmöten och, efter sin förmåga, ansvara för något uppdrag. Det blir naturligtvis skillnad på uppgiften beroende på om barnet går i årskurs 1 eller 9. Det är bra om barnen tidigt får känna att de kan klara av någon del i kontaktverksamheten och att de inte hålls utanför de angelägenheter som ändå rör dem själva. Deltar de aktivt ger detta föräldrarna anledning att också delta och att kanske öka intresset för det som sker i skolan och föräldragruppen.

Inbjudan

Skriftlig inbjudan behöver sändas ut ungefär två veckor före mötet. Många barn har föräldrar som bor på olika håll. Föräldrar vill också planera sina kvällar och behöver dessutom ges en rimlig chans att göra sig lediga. Inbjudan kan göras av vem som helst i en planeringsgrupp. Ofta kan den skrivas av barnen. Det är praktiskt att sända ut den via skolan. Eleverna kan gärna användas för uppgiften. Det är också bra att inbjuda per telefon. Detta kan göras på flera sätt. Läraren kan ringa alla, om hon/han vill utnyttja det tillfället till en personlig kontakt. Klassen kan delas upp i flera delar och klassombuden ringer var sin del i en telefonkedja enligt modellen på sidan här intill. Det kanske behövs en finsktalande kedja. En påminnelse att sända hem med barnen samma dag är också bra. I inbjudan bör ingå uppgifter om innehållet i träffen, vilka som skall delta, när mötet börjar och när det slutar samt om något skall serveras och hur mycket det kostar.

Introduktion och presentation

Själva starten betyder mycket för en träff. Några lärare har sagt att "stunden mellan det föräldrarna kommer till det man kan starta är den tyngsta därför att ingen säger något och det känns så pinsamt". För att undvika detta kan det vara bra att det finns något för alla att göra just i början: ta del av någon utställning som eleverna gjort, titta igenom någon lärobok som senare skall diskuteras, starta med någon praktisk uppgift tillsammans med barnen, göra en rundvandring i skolan, eller något sådant. Det är bra om några tar ansvar för att alla som kommer blir omhändertagna och känner sig välkomna. Planeras och genomförs klassmötet tillsammans med en klasskommitté brukar det gå lättare.

Den som får till uppgift att offentligt hälsa alla välkomna måste göra det i en positiv anda, utan pekpinnar till alla som inte kommit.

Vid klassmöten och annan kontaktverksamhet behöver någon form av presentation göras. Det är bra att tänka ut *när* och *hur* den skall göras. I en stor grupp räcker det med att var och en säger sitt namn och vems förälder man är. Eleverna kan göra namnskyltar i förväg. Om man skall presentera sig i en mindre grupp kan man kanske berätta lite mer om sig själv, inte bara säga vad man heter. Ingen skall dock tvingas ge ut mer av sig själv än han/hon själv vill.

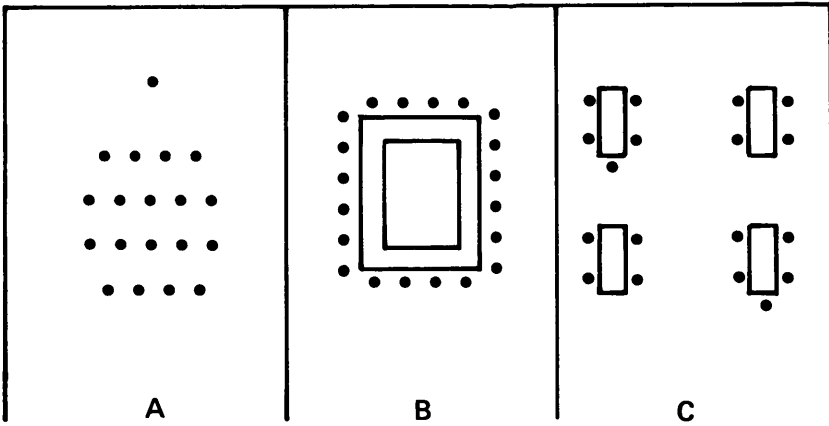
Lokal

Det kan vara trevligt att ha klassmötet i en annan lokal än skolsalen. Att sitta i elevernas bänkar, som inte är anpassade till vuxna, är obekvämt. Dessutom leder placeringen som skolbarn nästan ofelbart till att föräldrarna upplever sig som elever gentemot läraren. Personrum, fritidslokaler eller en hemkunskapslokal kan vara lämpliga mötesplatser. Ibland är det roligare att hålla till i någon lokal utanför skolan.

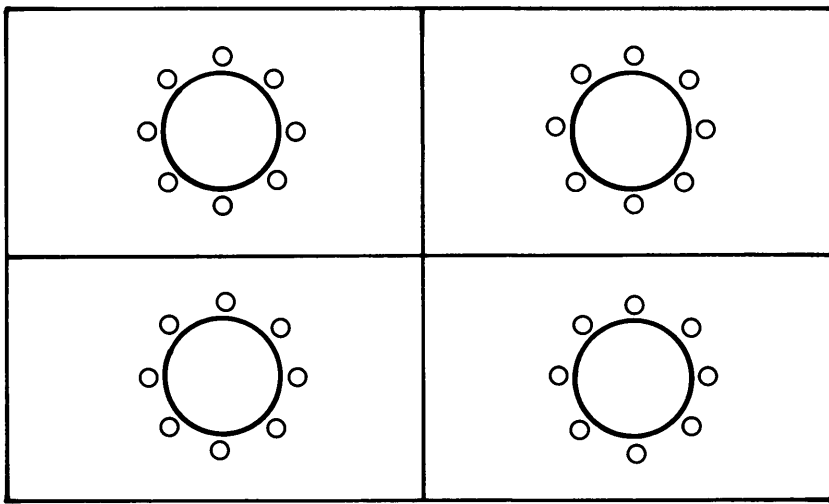
Möblering

Det man tänker göra på klassmötet avgör vilken lokal man väljer och hur man möblerar den.

- A** Passar för enkelriktad kommunikation, filmvisning, föreläsning.
- B** Passar för samtal i storgrupp.
- C** "Bikupa" passar då man snabbt vill växla mellan information i storgrupp och samtal i smågrupper.
- D** Grupprum passar för smågruppsdiskussioner då man inte vill bli störd av varandra.

Stor sal

Grupprum

I både B, C och D bör man möblera så att alla har ögonkontakt med varandra.

Placering

Om man vill samtala omkring någon aktuell fråga är det lämpligt att ordna smågrupper. Det är alltid lättare att ställa frågor och framföra åsikter i en mindre grupp. Dessutom får fler mötesdeltagare möjligheter att komma till tals.

Gruppindelningen kan ske på flera olika sätt. Det kan göras spontant, man kan dra lott eller utgå från barnens gruppindelning i skolan.

Det är ofta bra att föräldrar inte sitter i samma grupp som det egna barnet. Ett sätt att undvika det är att ordna en placering, som kan gå till så att man lägger färgade lappar på borden, t ex röd, grön, blå. När sedan en familj kommer till klassmötet får mamma en röd, pappa en grön och Peter en blå. Det här visas det exempel på i videokassetten "Hur samarbetar vi i skolan med föräldrarna?" (se s 66).

Genomförande

Bli inte alltför besviken om det kommer få deltagare. Var inte för låst vid den planerade ordningen om det t ex visar sig vara för få deltagare för grupparbetet. Var lyhörd för uppslag och idéer. Om det skulle komma fram något som inte är planerat men som ändå kan vara viktigt, ta upp det också.

Om deltagarantalet är mindre än vad ni väntat, låt er inte övertalas att arbeta i stor grupp om ni planerat smågrupper. Risken är då stor att man missar syftet med hela klassmötet.

Håll den utlovade tiden både vid start och slut.

Markera tydligt att klassmötet startar punktligt för att alla skall kunna gå hem vid den utlovade tidpunkten. Det behöver inte hindra att några stannar kvar och pratar om de så vill.

Innan ett klassmöte avslutas behöver man besluta om eller påminna om nästa träff och tala om vad den skall innehålla och vilka som ansvarar för den.

Efterarbete

I början av terminen är det lämpligt att ta upp frågan om hur man skall informera de föräldrar som inte hade möjlighet att delta och vem som skall ansvara för det. Man kan använda något av följande sätt:

- Någon förälder eller elev skriver ett protokoll som sänds hem till alla föräldrar.
- Klassombuden ringer och rapporterar och inbjuder samtidigt till nästa träff.
- Läraren ringer.

Utvärdering

Det är ofta bra om de som planerat och genomfört kan ta sig tid att någon dag senare sätta sig ner och gå igenom hur det gick. Vad var bra och vad var dåligt? Hur skall man beakta varandras synpunkter i det fortsatta arbetet? Vad behöver man ändra på till nästa gång?

Men den viktigaste frågan är hur man uppnådde sitt syfte med just den träffen! Kom man ett steg vidare i samarbetet? Hände något oförutsett, något som föranleder nya initiativ? Hur utnyttjar vi vad vi lärt oss och vilka nya mål behöver vi sätta?

Innehållet i föräldramedverkan är alltid den viktigaste frågan både vid planering och utvärdering.

Enskilda samtal

Alla föräldrar måste kunna följa sina barns utveckling och få veta hur just deras barn växer till. Betygen var förr skolans officiella information om barnens framsteg i studierna. De koder som användes ansågs alla vara införstådda med. Man intresserade sig också enbart för information om en bråkdel av skolarbetets resultat, nämligen ett antal prestationer av mätbart slag som varje barn kunde visa upp.

När nu betyg inte ges i årskurserna 1 till 7 skall enligt läroplanen enskilda samtal ersätta den information betygen gav. I årskurserna 8 och 9 där betyg ges, skall de enskilda samtalen bli komplettera den information som betygen utgör. Det finns uppenbara fördelar med de enskilda samtalen som ersättning för och komplettering av betygen. Läraren får möjlighet att ge en nyanserad bild av eleverna, behöver inte begränsa sig till själva studieresultaten. Elevens situation, utveckling och arbetsresultat kan diskuteras utifrån vad han eller hon tidigare gjort och utifrån hans eller hennes egna förutsättningar – utan jämförelse med andras prestationer. De enskilda samtalen ger föräldrarna särskilda möjligheter. De får lämna de uppgifter de tycker är viktiga. De får ge sin syn på förhållandena kring barnen.

Det kan vara värt att med föräldragruppen diskutera de enskilda samtalens syfte och möjligheter. Man kan då kanske konstatera att samtalen *dels* har personlig betydelse för varje enskilt barn med familj, *dels* kan utveckla och förändra skolan genom att

- öka kunskapen om barns utveckling och behov
- bana väg för föräldramedverkan
- ge föräldrar och skola en stärkt medvetenhet om delaktigheten i ansvaret för barnen,
- öka förståelsen för barnen och för varandra,

- ge föräldrar och skola en vidgad syn på skolans fostrande och undervisande uppgifter.

Med en klar uppfattning om de enskilda samtalens möjligheter kan man tillsammans eller var för sig planera innehållet i samtalen så att de ger så mycket utbyte som möjligt.

Naturligtvis kan ett enskilt samtal läggas upp nästan hur som helst. Ett viktigt mål är att resultatet leder till att eleven utvecklas och får självkänedom och god självkänsla på olika sätt. Att man utgår från barnets behov och problem är inte så ovanligt. Men det kan vara mycket klokare och betydligt mer uppmuntrande att utgå från en inventering av barnets möjligheter och rådgöra om hur man skall utnyttja dem.

Vem deltar i det enskilda samtalet?

En av förutsättningarna för att det enskilda samtalet skall bli ett bra samtal, är att eleven medverkar. Nu får hon/han en möjlighet att tillsammans med läraren utvärdera sitt arbete utan att behöva jämföras med de övriga i klassen. Elev och lärare kan svara på föräldrarnas frågor och man kan resonera om hur man tillsammans skall kunna gå vidare.

Det är viktigt att sprida ut tillfällena under till exempel en vecka och se till att föräldrarna kan komma antingen på eftermiddagstid eller kvällstid. En del föräldrar arbetar på kvällstid eller har bekymmer med barnvakt.

När skall samtalet ske?

Vid studieövergångarna och vid byte av lärare kan man med fördel lägga det enskilda samtalet just vid terminsstarten. En vinst är att föräldrarna då tidigt får tillfälle att informera om sitt barn. Att man redan haft en personlig kontakt brukar minska spänningen hos alla parter inför klassmötet med alla föräldrarna.

När akut behov av kontakt med någon familj uppstår måste man från skolans sida vara beredd att ha enskilda samtal när som helst under terminen.

Enskilt samtal kan man med fördel ha flera gånger per termin. Självskrivna deltagare är klassföreståndaren, en eller båda av föräldrarna samt barnet. Ibland har man anledning att inbjuda hemspråkslärare, speciallärare, skolkurator eller någon annan ur personalstaben. Dessa personer kan sitta inne med information som både skola och föräldrar har glädje av. De kan också behöva få en del information i direkt samtal med de berörda.

Samtalens längd anpassas till behovet. Man behöver i allmänhet

goda marginaler. Det är otillfredsställande för alla parter att finna att tiden är så knapp att man inte hinner ta upp viktiga saker. Bildas det kö utanför dörren blir klimatet för en konstruktiv dialog sällan bra.

Hur förbereder man ett enskilt samtal?

Ett bra tillfälle att planera de enskilda samtalen är höstens första klassmöte. Då kan man tillsammans, lärare, elever och föräldrar, komma överens om de yttre ramarna som tidpunkt, lokal, innehåll och utvärdering av samtalet. Innehållsfrågan är i långa loppet det viktigaste. Därför kan man, vid ett lämpligt klassmöte, ta itu med frågor om vad skolan kan behöva för information från elever och föräldrar och om vad föräldrar kan ha reell nytta av vid de enskilda samtalen samt vad föräldrar kan utträtta för skolan och i skolan tillsammans med sina barn och personalen. Många föredrar att utgå från några skriftliga punkter som man tänkt ut i förväg. Andra tycker att man har stöd av ett frågeschema där man kan bocka av viktiga punkter allteftersom man behandlat dem.

Inget sätt är det enda idealiska. Olika människor uppskattar olika sätt. Olika tillfällen kräver också olika uppläggningar och olika slags förberedelser.

En bra regel kan vara att föräldrar och barn förbereds i god tid och att de uppmuntras att lämna synpunkter och förslag på uppläggning och innehåll. Tar man sedan upp en utvärderande efterbehandling då man försöker analysera förtjänster och brister i de genomförda samtalen, har man goda utsikter att hålla samverkansformen "enskilda samtal" levande och ett dynamiskt och utvecklande samarbete har möjlighet att spira.

Var kan man vara?

Man behöver inte alltid vara i klassrummet. Där finns visserligen oftast klassens bilder, deras skrivböcker och arbetsmaterial som bara det är en rik informationskälla. Men många gånger är bibliotek, grupprum eller lärarrum en miljö som är trevligare att träffas i. Tyvärr gäller detta ofta högstadiets arbetslokaler.

Vad samtalar man om?

Alla, både elever, lärare och föräldrar, behöver före samtalet fundera på vad var och en vill ta upp. I en del skolor tar man hjälp av samtalslistor som läraren gjort i ordning och sänt ut till föräldrarna i förväg. Risker med detta är att bedömningen kommer att ske utifrån lärarens perspektiv och alltså på lärarens villkor. Samtalen blir ensidiga och styrda av läraren. En annan risk med sådana samtalslistor är

att man stannar vid bedömningar som egentligen bara innebär att betygssättningen utvidgas till att gälla även personliga egenskaper. Ensidig information från skolans sida och begränsningar i innehållet har varit alltför vanliga. Detta kan ha skapat en viss sorts förväntningar hos föräldrarna, som intagit en passiv hållning. Men de enskilda samtalen är till för att ge ett *ömsesidigt* utbyte av information. Elevernas och föräldrarnas ansvar att ge skolan nödvändig information om sig själva behöver betonas. Mer om detta finns att läsa i *Informationsmaterial om elevdata* och i broschyren *Alla får ansvar för information i skolan*. (Se Lästips s 65.)

Ett sätt att få en bättre balans i innehållet är att läraren gör en samtalslista, föräldrarna en och barnet en. Vid samtalet går man igenom sina listor och håller sig till sådant som man gemensamt bedömer som centralt för det barn det just då gäller. Man slipper då en massa meningslösa kryss i allmänna listor som inte känns särskilt angelägna. Listorna kan innehålla både fakta och frågor. Man kan komma överens om att utgå från barnens, skolans, hemmens *möjligheter* – inte deras problem!

Elevens roll

Eleven har en mycket viktig roll i de enskilda samtalen. Barnet är centralpunkten i samverkan mellan hemmen och skolan och måste självfallet då delta med samma rätt som lärare och föräldrar. De vuxna måste lyssna på barnen och låta dem känna att de blir tagna på allvar. De skall också tas på allvar. Sin egen situation känner de själva till allra bäst.

De enskilda samtalen kan inte ersätta andra sammankomster. De är till för att stärka skolans samarbete med den enskilda eleven och hans/hennes familj. Andra sammankomster är till för att diskutera gruppens eller klassens gemensamma angelägenhet.

Och lyssnar man noga på barnen skall man finna att de tack vare sin brist på traditionella läsningar många gånger har en utomordentlig klarsyn.

Utvärdering

De enskilda samtalen behöver liksom klassmötena underkastas en analyserande eftertanke. Skolpersonalen behöver gå ut i klara och direkta frågor till föräldrarna, till exempel: Vad tycker du var viktigt att tala om? Fick du veta vad du ville? Kunde du framföra det du ville ha sagt? Uppfattade man dina åsikter? Klarnade något för dig?

Kan man prata om vad som helst?

Ibland frågar sig skolpersonal och föräldrar: Vad får man ta upp på det enskilda samtalet? Kan man berätta vad som helst?

Svaret är att man bör kunna ta upp allt som underlättar förståelsen mellan hem och skola och allt som man anser är viktigt för att man skall kunna ta vara på barnets möjligheter. Respekt för barnets integritet måste genomsyra det enskilda samtalet.

Föräldrar skall med fullt förtroende kunna lämna uppgifter om varje förhållande som de tror att läraren och den övriga skolpersonalen har nytta av i det fortsatta arbetet tillsammans med barnet. All personal i skolan omfattas i dag av sekretessbestämmelser. För lärare gäller att känsliga uppgifter, som de får i elevvårdande sammanhang och som rör elevernas och deras familjers förhållanden, inte får föras vidare utan de berördas medgivande. Behöver läraren i någon känslig sak rådgöra med någon kollega är det således nödvändigt att först höra efter med föräldrarna om de går med på att uppgifterna förs vidare.

Gruppmöten

Ibland uppstår situationer då en större eller mindre grupp av föräldrar behöver information eller måste diskutera någon särskild fråga. Det kan gälla några elever som börjat skolka och där skolan behöver handla snabbt, eller det kan vara en språkgrupp som vill ha särskild information vid dessa tillfällen. Särskilda grupper för invandrarföräldrar kan öka deras gemenskap och känsla av tillhörighet i den svenska skolans värld.

Någon gång blir något gemensamt samhällsproblem särskilt påträngande, till exempel våldsskildringarna i TV och video.

Mindre grupper för föräldrar med något gemensamt intresse eller problem kan behöva bildas när omständigheterna kräver det. Gruppernas varaktighet och sätt att arbeta avgörs självfallet av frågornas art. Somliga gruppmöten blir engångsföreteelser, andra blir permanenta.

Ibland vill man få igång en bredare diskussion kring någon för hela samhället angelägen fråga, t ex barn och våld, droger, barns miljö. Man kan också vilja påkalla föräldrarnas uppmärksamhet i någon lokal angelägenhet. Då kan det vara fördelaktigt att ordna gruppmöten stadiervis. Diskussionen kanske startar genom frågor som väcks i skolan, kanske genom koncentrerade temastudier, eller en intensiv intervjuvecka. Ämnet bearbetas vidare i stadieträffar där både ele-

ver, föräldrar och skolpersonal deltar.

Syftet med stadieträffarna blir också att föra ut till debatt viktiga frågor som skolan arbetar med och som också berör föräldrarna.

Familjegrupsarbete

Om man vill ge föräldrar möjligheter att arbeta varierat och tryggt och med reella insatser för klassens barn kan familjegrupsarbete vara en väg att pröva.

Man arbetar då med små fasta grupper inom ramen för skolklassen. Klassen delas in i smågrupper med fem till sex barn i varje.

En princip vid gruppindelningen kan vara att göra gruppen allsidig med tanke på egenskaperna hos dem som ingår. Lika många pojkar som flickor, jämn fördelning mellan trygga och osäkra, mellan blyga och livliga barn är eftersträvansvärt. Den här barngruppen hålls ihop åren igenom och blir basen för föräldrarnas arbete.

Det här sättet att bilda grupper är gjort med alldeles bestämda avsikter att skapa en bra och trygg atmosfär. Man kan förstås också låta lotten avgöra. Eller också utgår man från intresseområden. Klassmötet fattar beslut om ett antal uppgifter som man vill arbeta med under året. Och föräldrarna går in i de grupper som de är mest intresserade av.

Föräldrarna samlas också i smågrupper, likadana som barnens. Om Lisa och Kalle finns i samma barngrupp sitter Lisas föräldrar och Kalles föräldrar i samma vuxengrupp. Föräldrarna lär på det sättet känna varandra och varandras barn. De får också diskutera klassens angelägenheter i den intimare sfär som kan bildas när inte så många skall framföra åsikter och inte så många skall höra på när man yttrar sig.

Familjegrupperna kan, om de vill, skicka en förälder och en elev till klasskommittén. Denna blir ett slags verkställande utskott som kan kalla till möten, ta emot anmälningar till de aktiviteter man anordnar för barn och föräldrar eller ombesörja kontakter av olika slag.

Föräldrar besöker skolan

Ett besök i barnets skola ger varje förälder en omedelbar och direkt kontakt med dem som barnet har omkring sig varje dag. När föräldrarna är i skolan, hör ljuden, känner dofterna, tar del av arbetsresultaten och ser sitt eget barn i skolmiljön, då kan de få en på egna iakttagelser grundad uppfattning om "hur det är" i skolan.

En viktig fråga för dem som arbetar för att utveckla föräldramedverkan är hur man skall behålla det förtroliga förhållandet mellan hem och skola som är vanligt i de lägsta årskurserna. Det behövs som

grund för de vuxnas samarbete när barnen blir äldre och när problemen som uppstår får en annan karaktär.

Många anser nog därför att det är bra om man kan behålla vanan att ha föräldrabesök i skolan.

Problemet är värt en ordentlig diskussion och är ett viktigt samtalsämne på klassens möten. Skolpersonalen kan väcka frågan om inte föräldrarna gör det. Vid diskussionerna kan var och en få klart för sig vilken vikt han eller hon tillmäter föräldrarnas besök i skolan, hur långt man är överens och hur hårt man vill driva idén på alla stadier.

Tror man på föräldrabesöken som en utvecklande kontaktform är det dags att fundera ut hur man skall agera. Inga kan bättre än en enig grupp av lärare och föräldrar påverka förhållandena i den egna skolan. Samtidigt är det lätt att konstatera att det viktiga inflytandet i just den här frågan utövas av barnen. De visar ofta att de inte gillar att ha sina föräldrar i skolan. Då avstår många föräldrar, kanske av respekt för barnet, kanske av undfallenhet. Det är med barnen dusten skall tas!

Vare sig barnen motarbetar föräldrabesöken eller ej behöver de vuxna se över rutinerna för besöken och försöka utveckla dem. Lärarna behöver tänka över vad de kan få för konkret hjälp av föräldrarna. På något sätt måste också föräldrarna ge till känna vad de väntar sig av besöket och vad de kan bidra med.

Frågor som behöver ställas är: Får besöken ett bra innehåll? Är föräldrarna verkligen välkomna? Vet skolan vad föräldrarna vill göra? Vad kan de göra? Hur kan deras närvaro utveckla skolan? Visar skolan upp barnen eller visar den sitt arbetssätt, sina mål, sin människosyn?

Diskussionerna kan stimulera intresset för föräldrabesöken. De kan få föräldrarna att vilja komma till skolan och delta på ett aktivt sätt med utbyte för alla parter. Men det behövs andra puffar också.

En allmän inbjudan brukar inte ha någon effekt. Vi vet att det går lättare om det finns en organisation av verksamheten. Man kan till exempel pröva följande modeller:

- Föräldrarna får vid ett klassmöte anteckna vilken dag under en månads tid hon/han kan komma. (Föräldrar som inte är närvarande får personlig kontakt från lärare eller klassombud.)
- Klassens föräldrar indelas i grupper och en grupp åt gången inbjuds att komma till klassen under var sin vecka.
- Klassföreståndaren gör en besöksplan och föräldrarna får själva komma överens om de byten som behövs.
- Varje förälder avgör själv när han eller hon vill komma. De kan också ta kontakt med någon av de övriga föräldrarna och göra sällskap om de tycker det är bra.

För att man skall kunna gå vidare och bygga upp ett allt bättre samarbete behöver man prata om föräldrabesöken efteråt, på klassmötet eller på något gruppmöte.

Vad kan föräldrabesöken ge i utbyte?

Föräldrabesöken kan få olika betydelse och funktion beroende på när de sker och vad de olika parterna väntar sig.

Det är väl vanligt att man ser dem som en sorts *studiebesök*. Mamma och pappa går till skolan för att se hur barnet har det under en skoldag. Samtidigt blir det ett kontaktmedel; man får se läraren i yrkesutövning, höra och se kamraterna; föräldrarna lär känna kretsen kring sitt eget barn. Inte sällan ställer föräldrar upp som *medhjälpare* på ett eller annat sätt. De finns i klassen. De hjälper till att räkna mattetal, de deltar i skolmåltidens bestyr eller rycker in som rastvakt. Denna assistens kan utvidgas till mer utpräglat *pedagogiska insatser*. Läraren är naturligtvis den som har det pedagogiska ansvaret och som gör det egentliga undervisningsjobbet. Men hon eller han kan ta hjälp av föräldrar som ju alla har specialkunskaper, var och en inom sitt område. På ett eller annat sätt kan de bidra till barnens bildning genom att berätta, visa, spela . . . De kan ta hand om lektioner eller bidra med korta inslag. De kan instruera läraren som sedan kan göra nödvändiga efterarbeten. Föräldrarnas insatser skall vara en meningsfull del i skolarbetet, inte lösryckta tillfälligheter. Därför behöver lärare och föräldrar planera en del av arbetet tillsammans med ganska god framförhållning.

Mycket av föräldrarnas bidrag i undervisningen kommer att handla om deras yrken. Föräldrarna kan, genom att de kommer till skolan, bli en *länk mellan skola och arbetsliv*. På så sätt blir de skolans medarbetare i värvet att fylla ett av läroplanens viktiga mål.

På alla stadier skall barnen få praktisk arbetslivsorientering. En förutsättning för att den skall kunna genomföras på ett bra sätt på låg- och mellanstadiet är att föräldrarna kommer och berättar om sitt arbete eller tar emot elever på sina arbetsplatser.

Det kan vara klokt använd tid att på klassmöten inventera och planera föräldrarnas medverkan i den praktiska arbetslivsorienteringen. Det finns en film om *prao/fadderverksamhet* att låna från Riksförbundet Hem och Skola (se s 66).

Kontinuitet eller krisaktioner

Skolan har rätt att förvänta att föräldrarna stöder dess arbete.

Föräldrabesöken *kan* göras till något som kan bli stöd i skolarbetet. Vissa initiativ måste skolan själv ta.

Vi har tidigare konstaterat att det knappast räcker med en vänlig

inbjudan. Målet för föräldrabesöken måste vara klart. Detta behöver hemmen och skolan resonera om på klassmöten eller i andra sammanhang. *Vad* föräldrar kan göra i skolan och *hur* de kan göra det måste man också gå igenom. Det kanske kräver mycken tid för båda parter att komma underfund med vad man själv har att komma med och vad man kan ta emot av samarbetspartern och hur man skall arbeta tillsammans.

Både föräldrar och lärare brukar känna stor osäkerhet. Man är inte alls klar över vad föräldrabesöken kan göra för nytta. Man har inte kommit på hur de skall göras för att nå sitt syfte. Vi har tyvärr ganska få beskrivningar av systematiserade föräldrabesök som varit lyckosamma så till vida att de lett till utveckling av skolan, men vi vet att det förekommer.

Det är inte ovanligt att föräldrar trummas ihop när det blir kris i en klass. En lärare har brakat ihop, en knarkvåg väller fram eller arbetsresultaten är urusla och alla är förtvivlade. Visst kan en oroad, tillkallad föräldragrupp rycka in och hjälpa till med att återställa balansen. Men det är inte klokt att vänta tills det blir kris.

Har föräldrarna haft ständig kontakt med klassrumsarbetet, då känner de barn och lärare och de känner till arbetet. De har då mycket lättare att bilda sig en uppfattning om läget. Och de har bättre förutsättningar att komma med realistiska förslag till lösningar.

Om det vänliga föräldraintresset för skolan, som omgärdar varje nybörjarklass, finge en fortsättning i en fördjupad bekantskap med skolan, då skulle skolan fortsättningsvis kunna ta mer hjälp av föräldrarna – inte bara i krissituationer utan i det dagliga arbetet.

Hur skulle det kunna förverkligas? Det finns exempel på lågstadielärare som vädjat om stöd från föräldrarna genom att slå näven i bordet och säga: "Jag *kräver* att ni kommer till skolan! Om ni intresserar er för era barn, då visar ni intresse för mitt arbete."

Kan man säga så till föräldrar?

Skolan är lärlingens stat, och likasom ingen medborgare med patriotisk glädje kan uppfylla sina samhällspligter, utan att vara öfvertygad om det Samhälles goda inrättning, hvaraf han är en medlem, likaså kan ingen gosse med rätt lust och fröjd foga sig i en inrättnings ordningar, som han ofta hör förklenas.

6. INFORMATION OCH SAMRÅD

Information

4 §. Rektor skall fortlöpande informera företrädnarna Information om skolverksamheten. (SFS 1981:195)

Samråd

5 §. Innan rektor fattar beslut i frågor som är av stor betydelse för eleverna, skall rektor samråda med företrädnarna, om inte tidsnöd eller annat hinder föreligger. *Samrådsplikt:*

Till frågor av stor betydelse för eleverna skall normalt räknas bland andra följande frågor, nämligen frågor av stor betydelse för eleverna budgetförslag till styrelsen för skolan, principer för fördelning av anvisade medel, principer för schemalaggnngen, den närmare utformningen av fria aktiviteter, anordnande av gemensamma samlingar, högtidlig-hållande av minnesdag, ordningsföreskrifter, friluftsverksamhetens innehåll och utformning, bokinköp till biblioteket, hur lokalerna skall användas inom skolverksamheten, ändringar och reparationer av lokaler-na, inköp av inventarier och utbildningsmateriel, åtgärder för jämställdhet mellan könen, formerna för kontakter mellan hem och skola, samverkan mellan skolan och närsamhället, anordnande av årsavslutning och trivselfrämjande åtgärder. (SFS 1981:195)

Detta är en bild av skolförordningen, den paragraf i kapitel 2 som säger att rektor har skyldighet att ha samråd med representanter för föräldrar och elever innan han eller hon fattar beslut som är viktiga för eleverna.

Föreskriften är ny i den svenska grundskolan. Den har bara funnits sedan 1981. En intressant och viktig fråga är: Kommer den att förändra något, kan den t ex leda till att det blir större delaktighet och medansvar från familjernas sida och vad krävs i så fall av de olika parterna?

Obligatorisk information

De två paragraferna i utdraget här ovan förelägger rektor att ständigt hålla föräldrar och elever *underrättade* om vad som sker eller skall

ske. Men § 4, om information, är inte nog. Förordningen föreskriver också *samråd* med företrädarna för elever och föräldrar.

Detta ger dem rätt att påverka beslut genom att ge rektor upplysningar och synpunkter och genom att föra fram åsikter.

Som synes är exemplen på frågor som är "av stor betydelse för eleverna" ganska många. Och de har skiftande karaktär, allt från trivselfrämjande åtgärder till budgetförslag till skolstyrelsen.

Informations- och samrådsplikten kan medföra att föräldrar och elever får en bättre beredskap inför förändringar. De kommer att kunna komplettera rektors beslutsunderlag i somliga frågor. De kommer att kunna höja ett varningens pekfinger. De får alltså större inflytande och större ansvar. Risken för envælde från rektors sida minskar. Möjligheten för rektor att få hjälp och stöd ökar däremot. Demokratin får en chans. Detta nya obligatorium, information och samråd, skulle kunna vitalisera samarbetet mellan hemmen och skolan och öka familjernas möjligheter att medverka i skolans arbete.

Naturligtvis krävs insatser av andra personer också, inte bara av rektor och inte bara av de som valts att vara föräldrarnas och elevernas företrädare.

Alla behöver förstås känna till de här paragraferna; det blir lärarnas sak att göra innehållet i dem och innebörden av dem förståeliga för *eleverna*. På klassmöten och andra sammankomster behöver också *föräldrarna* få sätta sig in i förordningen och dess konsekvenser.

Både elever och föräldrar skall ju utse företrädare för sig. Då måste de ju först och främst lära känna varandra. Sedan måste de också vara beredda att förse de utsedda med information och argument och framförallt behöver de intressera sig för de frågor som informationen gäller. Eftersom information och rådslag skall hinna ske även *mellan* föräldrar är det nödvändigt att skolan i god tid går ut med den information den har att ge. För elevernas del kan informations- och samrådsplikten bli en tydlig och konkret tillämpning av undervisningen om demokratiska arbetsformer.

Skolkonferensen

För information och samråd kan man utnyttja skolkonferensen. Den finns föreskriven i skolförordningen och har kommit till för att olika berörda i en skola skall kunna föra diskussioner om viktiga angelägenheter.

Till konferensen kallas personal, som representerar olika delar av skolverksamheten, föräldrarepresentanter och representanter för eleverna. Låg- och mellanstadieeleverna kan också få vara med, men får inte delta i besluten.

Arbetsenhetskonferensen

Läroplanen beskriver arbetsenheten som det som kan bli "en liten skola inom den större skolans ram". Den kan ibland vara en lämplig enhet för information till föräldrarna eller för diskussioner som man behöver ha i någon särskild fråga, till exempel då man överväger hur man skall ordna stöd åt elever med svårigheter. Man behöver alltid ta upp frågorna i arbetsenheten innan de eventuellt förs vidare till elevvårdskonferensen.

Informationen kan alltså lämnas i formella forum, som skolkonferensen och arbetsenhetskonferensen. Den mesta och viktigaste informationen sker dock spontant och informellt. Formaliteterna kring informationen är emellertid aldrig det viktigaste. Öppna och tydliga meddelanden från olika parter är angelägnast. Modet att ta itu med föräldrasamverkan på ett otraditionellt och fruktbarande sätt är kanske det allra viktigaste. Därför är *planering av insatser* i skolan en viktig del av innehållet i föräldramöten och klassmöten.

Skolans uppgift blir att tala om detta klart för föräldrarna, erkänna föräldrarna som medarbetare, räkna med dem som en resurs och uppmuntra dem att delta i arbetet med att föra skolan framåt – en ambition som skall komma *alla* barn tillgodo, inte bara dem som är födda med aktiva och initiativrika föräldrar.

Elevvårdskonferensen

Ibland behöver man vidtaga särskilda åtgärder för att komma till rätta med problem som rör någon enskild elev. Ofta tas frågorna upp i elevvårdskonferensen. Föräldrar har rätt att vara med där och det är bra om enskilda föräldrar finns med när frågor som rör deras egna barn behandlas.

Både föräldrar och barn behöver vara engagerade då man planerar och genomför de åtgärder som man tillsammans kommit överens om är lämpliga. För att få stadga och överblick i det ofta komplicerade arbetet kan man föra anteckningar om vad man kommit överens om och hur arbetet fortskrider.

Hur skall information gå till?

All erfarenhet visar att information sällan har den effekt som avsändaren väntar sig. Man behöver slösa med informationstillfällena. Och man behöver variera utformningen av budskapet, dels för att det skall väcka intresse, dels för att mottagarna har olika förståelse för det som sägs, är mottagliga för olika språk. En och samma person kan ha olika behov av en viss information vid olika tillfällen. Ibland går den hem, ibland inte. Detta gäller även föräldrar.

Skolan får därför inte förtrötts i sin strävan att genom information ge föräldrarna så mycket kunskap som möjligt om skolverksamheten. Att känna skolan väl är en av föräldrarnas bästa förutsättningar för att kunna bli en tillgång för lärare och elever.

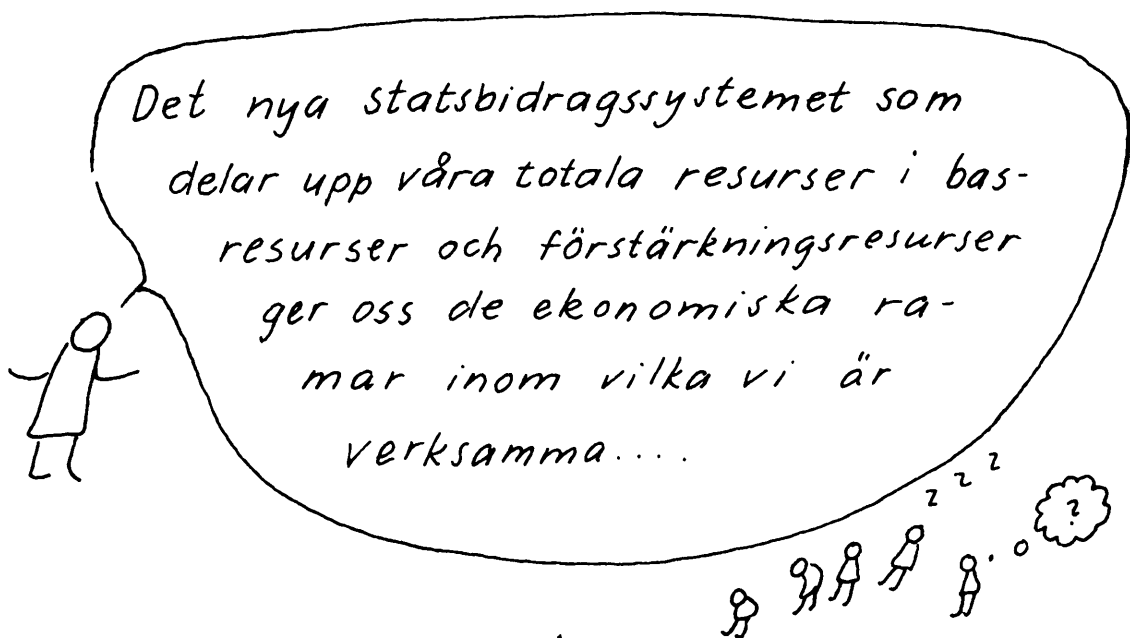
Många skolor tar i sin lokala arbetsplanering upp informationsverksamheten. Varje skola måste givetvis själv utforma och utveckla sitt informationsprogram. Föräldrarna är då den klart viktigaste målgruppen. Det kan vara klokt att då och då ta reda på effekten av olika informationsinsatser. Då kan man ständigt förbättra sina informationsmetoder.

Informationsvägar

Ett sätt att informera är att skriva korta meddelanden på lappar, ett annat att göra ett regelbundet utkommande kontaktblad. I båda fallen kan barnen själva bidra både med innehållsfrågor och utformning. En regelbundet utkommande informationsskrift som eleverna får vara medarbetare i ger tillfällen att praktisera kunskaper, träna samarbete och producera något som blir till nytta.

En del information ges lämpligen muntligt, till exempel vid möten. Eleverna kan också berätta om sin skola. De kan visa arbetssättet inom ett eller annat område, kanske demonstrera hur en redovisning går till. En elevproducerad utställning kan vara en annan informationsväg.

Då lärare och skolledare står för informationen är en tydlig språklig utformning och ett noggrant ordval värt att bemöda sig om. Det finns

exempel på att föräldrar helt enkelt inte har förstått vad rektor har sagt på informationsmöten. Ännu fler har tråkats ut av ett stelt byråkratspråk. Intresset för samverkan har svalnat.

Skolan behöver utveckla sin informationsteknik. I gengäld kommer den att få aktiva och intressanta medarbetare, resurser som behövs i skolarbetet.

I stället för att ge en massiv information på ett obegripligt fackspråk behöver skolan ta reda på vad föräldrarna faktiskt vill ha reda på och vad de behöver veta och *när* de behöver ha viss information. Om man ger informationen i små doser och föräldrarna bearbetar och diskuterar olika frågor i små grupper blir kunskapen om barnens skola lättare levande.

Ett annat sätt för föräldrarna att skaffa sig kunskaper är att de blir deltagare i verksamheten. Åhörardagar och medhjälp vid utflykter finns det lång erfarenhet av. Däremot är det inte så vanligt att föräldrar deltar i det dagliga arbetet. Skälen är naturligtvis många. Det är självklart att föräldrar har "annat att göra". De har yrkesarbete och långa arbetsdagar, tidsödande resor och småbarn att vara hemma hos. Skolan kan emellertid gå in för att uppmuntra alla föräldrar som faktiskt har möjligheter att komma till skolan.

Tillsammans kan skolpersonal och föräldrar först gå igenom vilket sätt att samarbeta som är det mest ändamålsenliga med tanke på förhållandena i den egna skolan. Skolan behöver då så tydligt som möjligt informera om vilka områden som kan vara lämpliga för föräldrarna att delta i.

Uppsökande verksamhet

Skolan får också ta på sig ansvaret att söka upp föräldrar för att tala om för dem vad de behöver ha reda på. Inte minst har hemspråksläsarna en viktig information när det gäller att nå föräldrar med information.

Enskilda samråd och information i olika situationer

Skollagen föreskriver i sin första paragraf generellt att skolan skall samarbeta med hemmen.

På flera ställen i skolförordningen finner man bestämmelser om att föräldrar i olika angivna situationer skall informeras och att samråd med dem skall ske.

Hemuppgifter

Ett mycket viktigt samarbetsområde är läxorna. Det finns föreskrifter och anvisningar om hemuppgifterna. (Se bilaga 1, s 69.) Dessa skall

planeras, förberedas och redovisas så att både föräldrar och barn förstår sambandet mellan skolarbetet och hemarbetet.

Hemuppgifter är inte bara att "läsa på" eller räkna tal. De kan bestå i att eleverna förbereder redovisningar eller debattinlägg eller skaffar fram information ur tidningar eller gör fortlöpande iakttagelser på något område.

Barn och föräldrar bör, enligt föreskrifterna, dela ansvaret för hemuppgifterna. Detta kan stärka kontakten mellan familjemedlemmarna. Det kan också vara en sorts informationsväg. Föräldrarna får se hur skolan arbetar och hur deras barn utvecklas. "Hemuppgifternas uppläggnings och omfattning bör därför alltid diskuteras med hemmen".

I ett engelskt försök prövade man med ett intensivt samarbete med föräldrarna när det gällde barns läsning.

Av de barn som deltog i experimentet hade flera barn svårigheter med läsningen, men inte bara de utan också föräldrarna. Alla tillfrågade föräldrar accepterade att hjälpa sina barn med hemläxan i läsning enligt skolans anvisningar.

Framstegen blev goda. Barn som bedömdes som nära nog "hopplösa" läsfall lärde sig så småningom läsa till lycka för både dem själva och för föräldrarna.

Det finns också erfarenheter från svenska skolor som haft liknande resultat. Den nära kontakten mellan barn och föräldrar, det visade intresset, den regelbundet återkommande övningen ledde till att läsförmågan ökade och självförtroendet stärktes.

Alternativkurser

Skolan skall, enligt skollagen, lämna upplysningar till föräldrarna om alternativ i fråga om kurser i grundskolan. Föräldrarna väljer därefter kurs, men först sedan de haft samråd med sina barn.

Vid förseelser

Barn uppträder olämpligt ibland, gör förseelser. Då behöver läraren tala dem till rätta, få dem att förstå att de gjort fel och att de måste ändra sitt uppförande.

Hjälper inte detta skall läraren, enligt skolförordningen, försöka ta reda på orsaken till elevernas beteende. "Samråd med föräldrarna skall äga rum, om det behövs". Det behövs nästan alltid. Utan stöd från föräldrarna är det inte lätt att få barnets situation klar för sig. Man behöver ha en så tydlig bild som möjligt av barnets totala situation, om man som lärare skall kunna hjälpa barnet. "Tillrättaförande" är skolförordningens term.

En lärare får skicka ut en elev för resten av lektionen om han eller hon varit olydig eller störande. En lärare får också låta en elev "sitta kvar" – högst en timme – efter skoldagens slut. I sådana fall skall rektor eller någon annan utsedd person underrätta hemmet och meddela var barnet finns och under hur lång tid kvarsittningen gäller. Naturligtvis skall hemmet också ha reda på anledningen till att barnet hålls kvar i skolan.

Att gå om en klass

Det är arbetsenhetskonferensen som beslutar om elever skall få flytta upp till nästa klass. Det naturliga är att barnen följer klassen, men när motsatsen föreslås – att *inte* flytta upp en elev – skall skolan först ha haft samråd med föräldrarna. Eller också kan föräldrarna själva föreslå att deras barn får gå om.

Särskild undervisningsgrupp

För elever med alldeles särskilda svårigheter skall särskild undervisningsgrupp ordnas. Det är elevvårdskonferensen som avgör frågan och den skall alltid först ha haft samråd både med eleven och hans/hennes föräldrar.

Ibland har man olika meningar om vad som är bäst. Tycker föräldrarna och elevvårdskonferensen olika skall skolstyrelsen avgöra.

Uppflyttning under läsåret

Det kan hända att det under läsåret visar sig att en elev skulle må bäst av att undervisas i en högre klass. Det går bra att flytta upp eleven om man anser att hans eller hennes förutsättningar att följa undervisningen i den högre årskursen är goda. Föräldrarnas medgivande till uppflyttningen är nödvändigt.

”Vinnlägga sig om . . .”

Många av ovanstående frågor rör sådant som är undantag från det vanliga. Då är naturligtvis samråd med föräldrarna särskilt viktigt. För övrigt säger skolförordningen, i den avdelning som gäller personal, att varje anställd vid grundskolan eller gymnasieskolan skall vinnlägga sig om gott samarbete med eleverna och deras föräldrar.

Det är naturligt, att det förnämligast ankommer på lärarne sjelfva och deras uppförande, om ungdomen skall älska och värda dem eller ej; och det vore omöjligt att bjuda eller intala någon, aldraminst ett barn, att bära aktning för den, som alldeles icke gjorde sig värdig deraf.

7. SKOLAN – ENTCENTRUM FÖR SAMARBETE

Läroplanen påminner om att grundskolan är samhällets största insats för barn och ungdom och den pekar ut skolan som ett centrum för bred samverkan. Först av alla viktiga samarbetspartners nämns föräldrarna.

Miljön

En viktig faktor för hälsa och trevnad är skolmiljön. Den skall spegla omtanke om elevernas psykiska och fysiska hälsa. Eftersom all personal i skolan skall samverka med föräldrarna och eleverna när det gäller att skapa en god arbetsmiljö kan man i sin planering av samsarbetsområdena föra upp arbetsmiljöfrågorna på programmet. Då kan man komma överens om vilken ambitionsnivå man vill hålla och hur man lämpligen skall arbeta. Varje skola har sina specifika miljöfrågor som måste lösas enligt de lokala förutsättningarna. Elever och lärare, som ju lever i samma arbetsmiljö, kan tillsammans redovisa sin egen skolas miljöproblem, föräldrarna kan lämna förslag på direkta lösningar eller ta ställning till hur man som grupp kan agera i skolan eller kommunen för att ständigt förbättra förhållandena.

Till miljöfrågorna räknas både de fysiska förhållandena ute och inne, på vägarna till och från skolan, och de psykiska och sociala förhållanden som råder i och runt om skolan.

Fria aktiviteter

Den samlade skoldagen kan ge en helt ny profil åt en skolas verksamhet. När barnens tid inte upptas av lektioner skall kommunen svara för omsorg och aktiviteter. Dessa skall präglas av skolans mål, ha ett pedagogiskt syfte. Skoldagen skall också kunna ge stunder av avkoppling och vila.

Här finns nya och otraditionella uppgifter för många grupper av vuxna. Inte minst föräldrarna kan som vuxna människor, verksamma utanför skolan, hjälpa till att ge barnen breddade kontakter med arbetsliv, föreningsliv och kulturliv.

Det blir återigen en uppgift för föräldrarna som grupp att tillsammans med lärarna komma underfund med den samlade skoldagens och de fria aktiviteternas möjligheter att skapa ett bra innehåll och en bra rytm i barnens arbetsdag.

Föräldrarbete i kursplanerna

Flera av barnens studieuppgifter kan klaras av bara om föräldrarna hjälper till.

I *barnkunskap* skall undervisningen vara praktisk och grundad på iakttagelser och undersökningar, bl a för att eleverna skall förstå hur viktigt förhållandet mellan barn och föräldrar är. Det kan vara värt att göra föräldrarna uppmärksamma på detta delmål och att be dem att på ett eller annat sätt ta upp ämnet med sina barn.

I ämnet förekommer frågor som rör barn och föräldrar. Kan skolan dra in föräldrarna i diskussionen bidrar de sålunda som skolans medarbetare i arbetet med att fostra sina barn till insiktsfulla föräldrar.

Inom ämnet *bild* skall skolan vänja barnen vid att efterfråga en bra barn- och ungdomskultur, en vana som barnen knappast kan utveckla utan föräldrarnas hjälp. Det är ju i hemmen som de flesta val av kulturaktiviteter sker. Föräldrarnas roll är viktig. Skolan kan ge dem stöd och råd. Samarbete mellan hem och skola förefaller helt nödvändigt. Detta gäller inte bara inom bildområdet utan i lika stor utsträckning inom *musiken* och inom litteraturen, som hör hemma under ämnet *svenska*. Hemmet och skolan har det gemensamma målet att med litteraturläsning skapa ett bestående bok- och läsintresse. Det behövs gemensamma strategier! Skolan behöver också föräldrarnas hjälp i striden mot konstnärligt undermålig litteratur med dåligt innehåll, som det är skolans uppgift att avslöja och motarbeta. Massmedias roll skall studeras på alla stadier. I de samhällsorienterade ämnena förekommer studier av massmedias positiva funktioner och negativa effekter, ett område som får konsekvenser även för hemlivet, och som därför kan vara intressant för föräldrarna att delta i.

I *hemkunskap* finns direkt anknytning till vad som sker hemma. Undervisningen riktar sig inte bara mot vad barnen skall behärska när de blir vuxna och få ett eget hem. Det handlar snarare om färdigheter och insikter som barnen behöver "här och nu". Flera av hemkunskapens huvudmoment kan föräldrarna hjälpa till att genomföra genom att göra det möjligt för barnen att tillämpa sina kunskaper i sina hem. Skolan och hemmen kan planera vissa moment tillsammans och komma överens om hur man kan fördela ansvaret för olika inslag. Inte minst viktig är hemmets inställning och diskussion kring hur flickor och pojkar lär sig att sköta ett hem.

Hälsa, hygien och ergonomi är förebyggande hälsovård, ett huvud-

moment inom *idrottsämnet* ram. Enligt läroplanen skall samverkan med elevernas föräldrar ske när man genomför undervisningen av detta moment.

I de olika orienteringsämnena finns många områden som kräver samarbete mellan föräldrar och skolan. Man kan nämna som exempel lågstadiets "faror och skydd i barnets omgivning", mellanstadiets "exempel på tekniska tillämpningar i hemmet", högstadiets arbete med "produkter som finns i elevens vardag". Huvudmomentet Människans verksamhet, studerat i tidsperspektiv, kräver föräldrarnas hjälp vid arbetet med "Min egen historia", "Min släkts historia" och "Min orts historia".

Många föräldrars yrkesarbeten ligger inom de olika orienteringsämnenas områden. De kan som sakkunniga hjälpa lärare och elever med faktakunskaper eller orientering av olika slag.

Det finns en rad kunskapsområden som visserligen inte har inordnats i kursplanerna men som betonas extra starkt i mål och riktlinjer. Läroplanen ger dem en grundläggande betydelse och de skall därför ingå i undervisningen. Många av de här områdena – till exempel miljöfrågorna, arbetslivs- och arbetsmarknadsfrågorna, samlevnads- och överlevnadsfrågorna, de internationella frågorna – har innehåll som föräldrarna kan hjälpa till att klargöra för barnen och ungdomarna. Stoffets behandling i läromedlen är i regel ganska allmänt, men ofta ger dagshändelserna anledning till studier, förklaringar och inte minst diskussion mellan människor. Föräldrarna kan som vuxna medlemmar i samhället bidra till att klargöra fakta och bilda attityder. En viktig insats gör de genom att intressera sig för de frågor barnen skall arbeta med i skolan. Många områden är nya för föräldrarna också, t ex datakunskap, fredsfrågor eller internationella utvecklingsfrågor. Föräldrar och barn kan alltså skaffa sig kunskaper tillsammans. En fördel är att det egentligen inte finns några fast rotade undervisningstraditioner när det gäller dessa studieområden. Föräldrar, barn och lärare kan tillsammans skapa något nytt, både i fråga om undervisningen och samarbetet.

Det är viktigt att skolan gör föräldrarna uppmärksamma på dessa samverkansmöjligheter och att skolan och hemmen gemensamt går igenom hur man kan göra just i den egna skolan. Särskilt högstadiet kan få utbyte av samarbetet. Föräldrasamarbetet är ofta i avtagande när barnen blir äldre. Föräldrarna får nu nya meningsfulla anledningar att samarbeta med sina barn och deras skola.

Dertill fordras än vidare, att de hemma, likasom i Skolan, hållas till en viss ordning. Få föräldrar äga skicklighet, tid och tålmod att sjelfve sysselsätta sig med undervisningen, och i allmänhet torde det ock vara bäst, att de ej för mycket blanda sig deri, om de anförtrott den åt en skicklig lärare; ty eljest uppkommer vanligen en skadlig dubbelhet i metoderna. Men alla föräldrar hafva tid, skicklighet och en ovillkorlig pligt, att tillse att barnen iakttaga ordning och noggrannhet i alla husliga arbeten och förrättningar.

8. FRÅN BÖRJAN TILL SLUT

Under årens lopp brukar föräldrars agerande i barnens skolgång och i skolans verksamhet förändras. Från ett brett och öppet engagemang i förskola och lågstadium smalnar föräldrasamverkan av och blir allt tunnare och allt mer sporadiskt. Vissa föräldrar har helt och hållet dragit sig tillbaka när barnen nått högstadiet. De dyker möjligen upp vid skolresor, val av tillvalskurser eller liknande tillfällen.

Skälen till föräldrarnas minskade deltagande i samverkan kan vara flera. Det kan hända att föräldrarna tycker att de inte behövs längre: "Barnen blir ju stora, de kan själva klara av sina uppgifter och sina relationer till skolan." Det individuellt bedrivna föräldrasamarbetet får självfallet mindre aktualitet ju mer barnen frigör sig från föräldrarna.

Ett skäl kan vara att sammanslagningar av klasser eller stadieövergångar, särskilt till högstadiet, många gånger blir en besvärlig omställning även för föräldrarna.

Ett annat skäl till tynande samarbete är att föräldrarna inte *ser* vad de kan göra i skolan, inte *törs* närma sig skolan, eller att skolan är ointresserad av samarbete och därför inte stimulerar föräldragruppen. Det kan också vara så att föräldrarna helt enkelt inte *vill* samarbeta, kanske för att de känner sig misslyckade som föräldrar.

Om man utgår från antagandet att ett stabilt föräldra-skola-samarbete skall grundläggas redan vid skolstarten, alltså vid övergången från förskolan till skolan, behöver skolan ta reda på vad föräldrarna räknar med att få från skolan och vad de är berdda att ställa upp med när deras barn börjar.

En undersökning (POSLEF 1983, se Lästips s 65) visar att föräldrar är mycket intresserade av information om skolan redan våren före skolstarten. De är också i ganska stor utsträckning intresserade av att systematiskt – till exempel i studiecirkel – studera angelägna frågor som rör deras barn och skolan. Däremot känner de sig osäkra på vad de kan göra i kontakten med skolan. De är ofta bekymrade för hur det skall gå för barnen.

De är inte så hårt inriktade på goda studieresultat men intresserar sig desto mer för att skolan skall skapa en bra inlärningsmiljö och att det finns trygghet och glädje i arbetet. Vid skolstarten uppskattar de flesta föräldrar mer att barnet får en positiv inställning till skolan och skolans verksamhet än att skolan förmedlar bestämda kunskaper.

Detta är ett fint utgångsläge att bygga upp ett samarbete från!

Samma undersökning tog reda på vad föräldrar *tror* att skolan förväntar sig av dem. Det visade sig att föräldrarna hade vaga uppfattningar: stödja och hjälpa sina barn, visa intresse för deras arbete, gå på möten . . .

Detta talar för att skolan kanske behöver göra sig tydligare, behöver precisera *sina* förväntningar på föräldrarna. Föräldrarna ställer nämligen gärna upp! I undersökningen svarade alla tillfrågade föräldrar (till nybörjare) tydligt och konkret att de var beredda att gå in i aktivt samarbete med skolan. Detta är en resurs att ta vara på!

Samtidigt är föräldrarna lite pessimistiska. De tror knappast att de kan påverka något, de skulle inte våga lägga sig i själva undervisningen och dessutom känner många föräldrar det som att de är i underläge gentemot skolan. Här faller det på skolan att låta föräldrarna få ett rejält ansvar i skolan och få dem att känna att de behövs.

Vilka orsakerna än antas vara till det avtagande intresset, har skolan anledning att rannsaka sin egen roll och insats i samverkan. Har vi lyssnat till föräldrarna? Har vi släppt fram dem? Har de fått information, förtroende, uppmuntran?

En annan viktig fråga som skolan måste ställa sig är: Har vi lyckats beskriva vårt arbete och har vi lyckats visa vad barnen behöver så att föräldrar blivit engagerade i skolans liv – inte bara i omsorgen om det egna barnet? Har vi gjort allt för att fånga upp de möjligheter som ligger i att *föräldrar som grupp* blir beredda att göra något för *barnen som grupp*?

Förutsättningarna för föräldrarna att göra samlade insatser skulle kunna vara mycket goda, särskilt på högstadiet. De har minst tio år på sig från förskoletiden tills dess barnen lämnar grundskolan. På de åren kan de bygga upp en stabil bekantskap med skolan, med varandra och med varandras barn. På de åren kan de också skaffa sig erfarenheter av samarbete på olika områden och hinna se resultat av utvecklingsarbetet.

Lärare börjar och slutar. Barnen byter stadier. På högstadiet skiftar deras vuxna samarbetspartners till och med flera gånger om dagen. De skall anpassa sig till och försöka förstå flera olika vuxna personligheter med kanske motstridiga budskap. Skolan ger inte på långt när den fasthet i sociala relationer som familjen gör.

Föräldrarna är de vuxna människor i barnens liv som kan skapa kontinuitet i barnens skolliv. De kan göra detta på ett praktiskt sätt genom att hjälpa till att föra över information från lärare till lärare vid stadieövergångar eller andra lärarbyten. Det är naturligtvis lärarnas sak att samråda och informera varandra om det pedagogiska innehållet, men det är inte alltid möjligt. Dessutom är ett rikt skolliv inte bara pedagogiska frågor! Föräldrarna har, hur som helst, de viktiga kun-

skaperna om barnen. Detta är något för skolan att beakta och utnyttja.

Kontinuiteten i föräldraarbetet kan föräldrarna själva bevaka. De kan göra det genom att "gamla" föräldrar tar sig an de nytilkomna. Deras information är väl så viktig som skolans och deras introduktion likaså. De kan meddela sina erfarenheter och ge de nya råd och tips.

Hur föräldrarna än lägger upp detta "värnings"-arbete är det av betydelse att skolan stimulerar föräldrasamverkan och alltid är beredd att göra föräldrarna förtrogna med vad som pågår i skolan och vart man vill komma.

Skolan och föräldrarna behöver göra överenskommelser om hur man på skolnivå skall bedriva samverkan, vilken form den skall ha, hur omfattande den skall vara och hur målsättningen skall se ut.

Riktlinjerna för samverkan och planeringen av den hör hemma i skolans lokala arbetsplan.

Så, vill jag hoppas, synes klart, att mensklighetens förädling ej ensamt beror på Skolorna, och att föräldrar oändligen mycket kunna bidra till försvårande eller lättning af Lärares arbete. Må de då aldrig fiendtligt motverka hvarannan, utan i förtroende och vänskap förena sina bemödanden och söka förljufva hvarandras dagar, och dervid alltid ihågkomma, att utan ett sådant förbund de förgäfves hoppas, att en dag ett bättre och lyckligare slägte skall vandra öfver deras grafvar och välsigna deras stoft.

9. SÅ KAN MAN GÖRA

Samverkan mellan hem och skola sker på olika nivåer. Förhållandena är så olika att varje skola och varje klass måste finna sina egna lösningar. I det här kapitlet beskriver vi kortfattat en del försök, erfarenheter och förslag som kanske kan vara intressanta att diskutera och som möjligen kan ge idéer och uppslag till ett fördjupat samarbete mellan hem och skolor.

Förbättring av miljön

I Stensö Hem och skolförening började man under hösten 1978 att diskutera vad som skulle kunna göras för att förbättra miljön på skolgården. En arbetsgrupp av föräldrar och elever bildades. De skulle arbeta fram ett konkret förslag på vad som kunde göras. En basar ordnades för att få in pengar till material.

Under vårterminen deltog alla lärare i arbetet och tog en del av lektionstiden för att diskutera skolgården. Man pratade om miljön och eleverna fick teckna och skriva ner hur de ville att skolgården skulle förbättras. Sedan ställdes alla teckningar ut och barnen fick ta del av varandras förslag samt rösta om vilka förslag som skulle genomföras.

Arbetsgruppen kom fram till att syftet med att förändra skolgården skulle vara att förbättra *både* den fysiska och sociala miljön. Genom att t ex plantera träd och buskar fick man en form av rumsbildning på skolgården så att barnen kunde samlas i mindre grupper för att leka och prata med varandra. Vägledande för valet av växter var att de skulle blomma den tid då barnen var i skolan. Barnen fick egna små odlingar, där de bl a odlade spånadslin och olika sädesslag. Olika lekredskap sattes upp.

Föräldrar, lärare och elever utförde det mesta av arbetet själva. På så sätt fick man möjlighet att lära känna varandra bättre.

Stöd i krisklass

Vid några skolor där föräldrarna får en bra information har de hjälpt skolan i svåra frågor. Det har t ex hänt att några föräldrar har turats om att assistera läraren i klassen under en krisartad period. Detta har fått positiva effekter. På många skolor pågår ett stadigvarande arbete

i miljögrupper, jourgrupper, städpatruller etc för att minska förstörelse och vandalisering. Det har visat sig viktigt att sprida sådana impulser till kommunens alla skolor och att en sådan inriktning ges stöd från förvaltningar och olika yrkesgrupper.

Bättre arbetsmiljö

Skolans arbetsmiljö behöver ofta ses över och här används ibland föräldrarnas yrkeskunskap och intresse. Eleverna arbetar fram förslag till förbättringar och de deltar aktivt tillsammans med skolpersonal och de föräldrar som har tillfälle att delta. Skolgården, fritidslokalen, matsal och korridorer är vanliga områden för arbetet med miljöförbättringar. I arbetet kan ingå att man diskuterar och kommer överens om regler för en rökfri skola.

Grupparbeten

En mellanstadieklass vid en skola ville främja en aktiv kontakt med hemmen genom att ge föräldrarna möjlighet att delta i planeringen av undervisningen. Det gällde närmast uppläggningsområdet av arbetsområden, som skulle tas upp i grupparbeten. Föräldrarna inbjöds till redovisningarna av grupparbetena.

Grupperna hade tillsammans med föräldrarna gjort en källinventering, upprättat källförteckning och en arbetsplan med förslag till behandling och redovisning av momentet. Föräldrarna fick här tillfälle att diskutera med elever och andra föräldrar i små grupper i en viss arbetssituation. Det blev positiva reaktioner. Grupperna bytte uppgifter med varandra, något som visade sig få eleverna att skriva åskådliga källförteckningar och göra konkreta förslag i arbetsplanen. Grupperna fick härigenom "stå till svars" inför varandra för sina egna uppgifter. Livliga diskussioner följde. Arbetet har sedan fortsatt i grupperna och följts av redovisning, sammanfattning och samtal om erfarenheterna, utvärderingen.

Resultatet bedömdes mycket positivt, även om en del föräldrar hade svårigheter att delta på skoltid. Det fanns tveksamhet mot att lägga planeringen på kvällstid. Det kunde vara tröttsamt för eleverna och ansågs inte heller ge en naturlig skolsituation. Den sista planeringen ägde rum en kväll, då föräldrar och lärare utbytte erfarenheter av försöket. Det framgick genom samtal och en enkät, att många föräldrar fått bättre kontakt med skolan. Man förstod bättre skolans krav på eleven, när man själv fått uppleva arbetsmetoderna. Det var bra, ansåg man, att barnen själva fått söka sitt stoff och planera sitt arbete. Samhörighetskänslan med skolan hade förstärkts genom att man haft en gemensam arbetssituation. Man diskuterade skolan mer hemma, visade en uppföljningsenkät i slutet av terminen. Föräldrar-

na visste bättre hur de skulle ställa upp inom sina arbetsområden, ta emot studiebesök, skaffa material och berätta om sina respektive arbeten.

Satsning på sjuan

Vid många skolor satsar man särskilt på årskurs 7 med tanke på det krävande högstadiet. Man ordnar t ex en lägerskolveckor för hela årskursen i början av hösten för att alla skall kunna bekanta sig med varandra. Det finns också goda erfarenheter av en "Skolans dag" i maj med öppet hus på eftermiddagen och kvällen, en förskjutning av skoldagen. Det ökar möjligheterna för många föräldrar att komma till skolan. Då skall inte bara skolpersonal utan även elever och föräldrar vara aktiva.

Det har visat sig bra att ha en så kallad inskolningsvecka för sjuorna i den nya skolmiljön. Eleverna får då vara med och arbeta med skolans miljö, som "jourelever" och liknande, samtidigt som de får tillfälle att bekanta sig med skolan och sina nya lärare.

Följ upp klassmötet!

I klassmötesverksamheten prövas olika former för att få med alla föräldrar. En rad programpunkter ställs samman och mötesdagar fastställs av en klasskommitté som försöker ha sin plan klar vid starten av ett nytt läsår. Påminnelser tas sedan hem av eleverna inför varje träff. Det förekommer att en telefonkedja påminner dem som inte anmält sig någon dag före mötet.

Man har också provat att låta klassombud träffa lärare i en årskurs eller på ett stadium för att tillsammans planera klassmöten för kommande termin. Det förekommer att man samlar klassmötesprogram som "bank" i en klasspärm som kan vandra med klassen och fyllas på av respektive klassombud och lärare.

Det är viktigt att ge information efter klassmötet. En kort orientering om vad som förekom vid mötet och vad som skall tas upp på nästa sänds hem till icke närvarande. Några föräldrar hjälps annars åt att ringa upp dem som inte hade tillfälle att komma senast, berätta lite om vad man hade för sig och vad som skall behandlas vid nästa träff. Man anser att personliga samtal är betydelsefulla också mellan klassföreståndarna.

Extrahjälp och "bank"

Föräldrar engageras för olika sociala uppgifter som hänger samman med skolans verksamhet. De deltar aktivt exempelvis vid lägerskolor och skolresor men också som vakter vid skolmåltider och skoldan-

ser. Det förekommer också att föräldrar ordnar "bank" för idrottsredskap (skridskobank) och klädbank för köp eller utlåning. Föräldrar är också aktiva när det gäller att åstadkomma tryggare skolvägar och hjälpa till vid olika arrangemang vid skolan. Det ordnas trivselkvällar då elever svarar för programmet tillsammans med föräldrar. Ibland har man också med förskolans sexåringar med tanke på den förestående skolstarten.

In med kulturen!

Kulturlivet har litet utrymme i de flesta skolor. Föräldrar för i olika sammanhang fram önskemål om mer teater, musik, konst m m. Föräldrar och skola kan tillsammans undersöka hur de olika resurserna i kommunen kan användas! De kan vidare inventera beståndet av konstnärliga krafter i rektorsområdet och ge dem impulser att medverka aktivt, även som handledare. De kan på lämpligt sätt stödja bildandet av skolorkestrar, skolteatergrupper, frimärks- och fotoklubbar osv. De kan tillsammans finna vägar att stimulera elevernas egna aktiviteter, även i anknytning till skolan. De måste då se till att eleverna kan få använda skolans lokaler på kvällstid. En viktig sak är att dämpa elitänkandet.

Fadderverksamhet

Det har också gjorts försök att engagera föräldrar som faddrar för elevgrupper från bl a mellanstadiet. Syftet har varit att göra eleverna mer förtroagna med sina föräldrars yrken och arbetsplatser. Man har arrangerat olika aktiviteter på arbetsplatser, i skolan och under utflykter. Det har varit problem med bl a arbetstider och transporter. Lärare har velat ha kompensation för merarbete och en del föräldrar har funnit fadderskapet rätt betungande. Men många positiva erfarenheter har kommit fram.

Inte bara skola

Vid några skolor bygger man, med skolpsykologen som ledare, ut klassmötesprogrammen med studier i samtalsgrupper kring bl a barns utveckling. Man har också haft mer allmänna teman som t ex släktforskning, en följd av en lärares specialintresse. Man har även gjort utflykter med klassen någon lördag förmiddag för svamplockning men också för besök vid en arkeologisk utgrävning, ett annat lärarintresse.

Klassmöten har hållits i olika lokaler i skolan. I det vanliga klassrummet försätts någon gång föräldrarna i elevsituationer, då läraren visar avsnitt av undervisningsmetoder och demonstrerar de lärome-

del som används, allt för att ge så god information som möjligt och få föräldrarna att förstå sina barns studiesätt och deras arbetssituation.

Enskilda samtal

Ett år bestämde sig Daniel, mellanstadielärare, för att förbättra sina föräldrakontakter och då framförallt de enskilda samtalen. Han hade upplevt att

- tiden för enskilda samtal var alltför kort (15 min)
- föräldrarna ej tog upp något viktigt då andra föräldrar väntade utanför
- styrningen från läraren blev för hård m m.

Daniel bestämde sig för att förlägga de enskilda samtalen till elevens hem genom att cykla på hembesök.

Han ringde alla föräldrar och avtalade tid. (Numera tar han upp det på ett föräldramöte och sänder därefter hem en lapp med eleven. Föräldrarna får två tider att välja på mellan klockan 15 och 21 och han gör utifrån detta tre á fyra hembesök per dag.) Att avtala tid är att föredra framför att komma oanmäld, vilket endast bör ske i akuta situationer.

Daniel berättar också att i 80–90 % av fallen var båda föräldrarna hemma. Ofta fick han träffa syskon och kompisar, ibland även mor- och farföräldrarna, för att inte tala om alla husdjur. Detta kändes viktigt för elevens skull, liksom att se elevens eget rum. Han tyckte också att det kändes bra att få träffa människor i elevens närmiljö.

Detta tyckte Daniel att han vann genom att göra hembesök:

- en fullständigare bild av eleven
- att se de olika roller eleven kan ha hemma och i skolan
- föräldrarna var mer benägna att ge synpunkter och ta upp problem och även göra invändningar mot hans undervisning
- samtalen blev mer otvungna
- han vet var och hur eleverna bor
- han har sett deras skolväg
- han får lättare kontakt vid krissituationer.

Han är naturligtvis också väl medveten om nackdelarna: att det är tidskrävande, och att han ibland är rädd och nervös inför hembesöken, bl a för kritik som kan komma. Men trots detta tycker Daniel att det positiva överväger och att alla lärare under en treårsperiod borde ha besökt sina elever, åtminstone en gång.

10. LÄSTIPS

Utredningar, forskning

Barn och vuxna, SOU 1980:27

Hem och skola, SOU 1980:21

Flising-Kärrby, *Föräldrarna och skolan*. (Bygger på erfarenheter från forskningsprojektet Problemororienterad samverkan mellan lärare, elever och föräldrar, POSLEF.) Liber Utbildningsförlaget 1984.

Information m m från skolöverstyrelsen

Alla får ansvar för information. Skolöverstyrelsen

Elevers och föräldrars medinflytande. Skolöverstyrelsens författningssamling (SÖ-FS) 1981:52

Förebyggande åtgärder mot skolk och åtgärder vid otillåten frånvaro – erinran om gällande bestämmelser, förtydliganden och allmänna råd. Skolöverstyrelsens författningssamling (SÖ-FS) 1983:232

Informationsmaterial om elevdata. Skolöverstyrelsen och Svenska Kommunförbundet

Skolan. Information för elever och föräldrar om Läroplan för grundskolan. Skolöverstyrelsen

Skolan och sekretessen. Även i Skolöverstyrelsens författningssamling (SÖ-FS) 1981:204. Skolöverstyrelsen

Information m m från Riksförbundet Hem och Skola

Föräldrar finns dom? Med studiehandledning. RHS förlag

Klassverksamheten. RHS förlag

Lågstadiets klassmöten. RHS förlag

Mellanstadiets klassmöten. RHS förlag

RHS materialkatalog. RHS förlag

Verksamhetstips. Stencil från Stockholms Hem och Skola-distrikt

Våra barn och skolan. RHS förlag

Tidskrifter och tidningsartiklar

Mer och mer började jag upptäcka hur mycket jag behövde föräldrarna... Artikel ur KRUT nr 8:78. Stencil finns på Stockholms Hem och Skola-distrikt

PM nr 7:75. Temanummer om hem och skola. Skolöverstyrelsen
Socialmedicinsk tidskrift 7:76. Temanummer om föräldrautbildning
Vår Skola – mellanstadiet nr 4:82. Tema: Föräldramöten. Vår Skola förlag

Vår Skola – lågstadiet nr 5:82. Tema: Samverkan skola och hem. Vår Skola förlag

Videokassetter

Att ta ställning och bli verklig. Ljudkassett med Ulf Nilsson, Studieförbundet

Hur samarbetar vi i skolan med föräldrarna? Videokassett framtagen i samarbete mellan Lärarhögskolan i Stockholm och RHS

Praomaterial

Fadderverksamhet på en arbetsplats – åk 5 i Aspuddens skola. Videokassett. RHS förlag

Föräldrar som resurs i SYO-arbetet på lågstadiet. Rapport från Lärarhögskolan i Malmö nr 11/77

Nytt inom SYO låg- och mellanstadiet. Stillbilder med ljudkassett
Skola–samhälle–arbetsliv. Tre generationer samarbetar på låg- och mellanstadiet. Rapport från Lärarhögskolan i Malmö nr 12/78

Vad gör ni på jobbet LiberFörlag

Övrigt

Barnen i hem, skola, samhälle. Från Österbybruk. RHS förlag

Belfield-projektet. Stencil

Läraren och klassrådet. LiberFörlag

Vi och vårt klassråd. LiberFörlag

Blago

Hemuppgifter

34 §. Hemuppgifterna i grundskolan fördelas på sådant sätt att eleverna får en så jämn arbetsbörda som möjligt. Hemuppgift får ej ges till dag efter söndag, helgdag eller hel lovdag.

Föreskrifter och anvisningar om hemuppgifter i grundskolan¹. SÖ 1980-09-09

SÖ fastställer i enlighet med regeringens uppdrag 1980-01-10 följande föreskrifter och anvisningar att gälla fr o m läsåret 1980/81.

Hemuppgifterna är en del av skolarbetet. Det är angeläget att de planeras, förbereds och redovisas på ett sådant sätt att sambandet mellan hemuppgifterna och skolarbetet i övrigt framgår klart för eleverna och deras föräldrar. Därigenom stimuleras eleverna att ta eget ansvar för skolarbetet.

Den största delen av skolarbetet bör utföras under skoldagen. När lärare och elever planerar det dagliga arbetet tillsammans, bör de fastställa vilka uppgifter som lämpar sig bäst för att utföra hemma än i skolan.

Vissa hemuppgifter kan gälla arbete på kort sikt. Eleverna kan ha som uppgift att förbereda eller repetera arbetet inom ett visst ämnesområde, att förbereda en redogörelse för en arbetsuppgift eller ett inlägg i en debatt eller att skaffa information i en tidskrift eller ett radioprogram.

Många elever föredrar sådana konkreta och tidsbegränsade uppgifter, men det är nödvändigt att de — i synnerhet på högstadiet — också vänjer sig vid att planera och ta ansvar för arbete på längre sikt.

Uppgifter som förutsätter planering på längre sikt kan t ex vara att under en treveckorsperiod läsa en bok och förbereda sig att delta i en diskussion om denna eller att redovisa fortlöpande iakttagelser på något område. Temastudier kan också omfatta hemarbete som sträcker sig över en längre tid.

Ju flera lärare som undervisar en elev desto viktigare är det att i planeringen göra en avvägning av arbetet i olika ämnen. Det finns därför skäl att särskilt uppmärksamma fördelningen av hemarbetet på högstadiet, både i arbetsenheter gemensamma planering och i planeringen i enskilda klasser eller grupper.

Barn och föräldrar bör dela ansvaret för hemarbetet. Detta kan stärka kontakten mellan familjemedlemmarna och ge föräldrarna inblick i hur skolan arbetar och hur deras barn utvecklas. Hemuppgifternas uppläggning och omfattning bör därför alltid diskuteras med hemmen. Det kan ske gemensamt på klassmöten, men behöver ofta också tas upp med föräldrar och deras barn vid de enskilda samtal som fortlöpande äger rum. De innebär också att föräldrarna får inflytande på arbetets uppläggning och innehåll och på ett av flera sätt tas i anspråk som en resurs i elevernas skolarbete.

Hemuppgifterna bör anpassas till de enskilda elevernas förutsättningar. Det gäller både elever som har lätt för sig i undervisningen och elever som har svårigheter av olika slag. Elever måste kunna få arbeta mot gemensamt uppställda mål på olika sätt och på olika tid. Genom att också arbeta hemma får eleverna möjlighet att använda så lång tid de behöver. De elever som arbetar långsamt får dock inte rutinmässigt ges i uppgift att göra färdigt den del av dagens arbete som de inte hunnit med i skolan för att därigenom hålla jämna steg med kamrater som arbetar snabbare. Speciell uppmärksamhet skall ägnas de elever som har svårigheter av olika slag. Skolan bör t ex samråda och samplanera med föräldrar till barn med handikapp om deras arbetssituation.

Till den utvärdering av arbetet som lärare och elever regelbundet bör göra hör också att diskutera hemuppgifterna. I denna diskussion bör givetvis också föräldrarna engageras. I utvärderingen ingår att kontrollera arten och mängden av hemuppgifter med hänsyn till hur de påverkar arbetsresultatet och elevernas möjlighet till en rimlig fritid. Ansvaret för utvärderingen ligger hos arbetsenhetskonferensen.

¹ Betr Lgr 80 se SFS 1980:64 s 32 f.

Insidan

Skolan har upptäckt föräldrarna. I den nya läroplanen står det på flera ställen att föräldrar är viktiga för skolan. Det står också att skolan ska vara öppen för föräldrarna. Men vad kan föräldrar göra, vad har de ork och tid att göra? Och vad säger lärarna? Vill de ha föräldrar i skolan?

Efter nya läroplanen

Föräldrar viktiga i skolans arbete

— Föräldrar är en fantastisk resurs som vi använder alldeles för lite! Kom till klassrummet när ni vill! Ingen förhandsbokning. Har ni en ledig eftermiddag så kom och var med oss. När ni kommer så går runt och hjälp till, för jag hinner inte alltid med alla 24 barn.

Det är föräldramöte i klass 4 i Älta skola i Nacka. Läraren Ann Karberg möter för första gången elevernas föräldrar. Det är onsdag kväll. Utanför fönstren är det snart mörkt. Regnet öser ner.

Inne i matsalen är det en glad och otvungen stämning. Barnen är med på mötet. Ann har ordnat med kaffe, saft och bröd. Hon är positiv och entusiastisk inför höstens arbete. Och hon tar inte det här med föräldrar på något vidare formellt sätt.

Rimligt

Hon inleder med att skicka runt barn och föräldrar i skolan för att lösa vardagliga matematikproblem som hon skrivit på lappar och satt upp på väggarna. Några av frågorna lyder så här: Vad väger stenen?

Hur lång är den här korridoren? Hur mycket rymmer denna låda?

Vad tror du konstnär på väggarna kostar?

— Jag vill visa att det här också är matte, säger Ann. Och att matte kan vara "ungefär". Det är inte alltid man måste ha exakta uträkningar. Ibland räcker det med överslagsberäkningar. Då gäller det att komma inom rimlighetens gränser.

Barn och vuxna pratar och hjälps åt. Några kanske lär känna varandra medan de går runt. De som inte varit i skolan tidigare får i alla fall se hur den ser ut.

När de kommer tillbaka blir det kaffe och saft och mycket in-

formation. Over head-apparaten fungerar dåligt. En skruv är lös. Men föräldrarna fattar ändå att nu är det dags att ställa upp divisionstal på ett nytt sätt igen.

INSIDAN

Ann vill ha med föräldrarna i klassens liv:

— Jag vill nu att ni diskuterar med varandra vid borden om vad vi kan göra tillsammans. Utflykter, fester och annat.

Skvaller

När alla är klara blir det en gemensam lista med 15 olika förslag. Bl a klassfest, Sörmlandsleden, bio, julspel, besök på Marabou chokladfabrik, brännboll, Moderna museet och resa till en bondgård.

— Jag skickar hem den här listan med alla barn. Så skriver ni föräldrar på vad ni vill vara med och ordna för något.

— Senare ska vi diskutera saker tillsammans också. Det finns mycket vi kan ta upp. Skvaller, video-tittandet, vad vi ska sätta för gränser för barnen t ex. Jag tycker vi ska ta ansvar för allas barn i den här klassen.

— Nu är jag tacksam om ni hjälper mig att städa...

För Ann Karberg innebär inte föräldrakontakter något problem. Men många lärare ser föräldrar som ett nödvändigt ont.

— Det går väl an med barnen, men föräldrarna! har mer än en lärare sagt. Fanns inte föräldrarna så vore lärarjobbet ett ganska lätt jobb.

— Jag var helfärdig hela dagen före mitt första föräldramöte, säger en lärare.

En annan berättar så här:

— Det finns inget hemskare än

att komma in på ett föräldramöte. Det blir alldeles tyst. Och man känner att det förväntas saker av en. Så är man alldeles vanlig själv... Sedan är det alltid samma föräldrar som pratar. Alla andra sitter alldeles tysta hela tiden.

Vuxenpsykologi

— Jag hade inte hört talas om föräldrar när jag gick ut Lärarhögskolan för 23 år sedan. Det sades ingenting vad man skulle göra med dom.

Ingela Ek är elev på Lärarhögskolan i dag. Hon går sin femte och nästa sista termin på linjen för mellanstadie lärare i Stockholm.

— Föräldrar lär vi oss inte mycket om, säger hon. Det är nästan bara när vi är ute på praktik som vi hör talas om dem. All undervisning är inriktad på barnen. Ändå är ju barnen alltid en del av en familj.

— Jag tycker vi borde få läsa lite vuxenpsykologi, för det är ofta det som behövs i kontakten mellan lärare och föräldrar. Lite råd och tips om hur man kan samarbeta praktiskt vore också bra.

Britta-Lena Rodell är metodiklärare på Lärarhögskolan. Hon tycker att föräldrarna kan göra mycket nytta. Bl a ta med varandras barn till sina arbetsplatser. Men när det gäller undervisningen tycker hon att föräldrar ibland lägger sig i för mycket.

— Det kolliderar med vår yrkesroll, säger hon. Jag tror att vi lärare gör fel när vi inte är tillräckligt tydliga mot föräldrarna. Vi ska berätta om vad vi gör i skolan, hur vi jobbar och varför.

— Vi måste kräva respekt för vårt jobb. Om föräldrar vill komma till klassen tycker jag att de ska slå en signal innan och höra om det är lämpligt. Inte bara rama in på lektionen, kanske med ett smsnyckel på armen som stjälar all uppmärksamhet. Föräldrar måste förstå att det är

Föräldrarna behövs i skolans arbete

ett arbete vi håller på med i skolan.

Klassens liv

Margareta Kinder är sekreterare i Stockholms läns Hem och skola-distrikt och själv förälder till två skolbarn. Hon är övertygad om att de flesta lärare vill ha bra föräldrakontakt.

— Men de vet oftast inte hur de ska göra. De har lärt sig att ta hand om barn, men ingenting om samarbete med föräldrar, säger hon.

— Föräldrar kan själva ta initiativ och delta i klassens liv. De kan komma till skolan och berätta om sina jobb. De kan ordna studiebesök och hjälpa till med fria aktiviteter. Och de kan ordna utflykter och sammankonster efter skoltid. T ex läsecirklar där barn och vuxna träffas i grupper

dagen den 11 oktober 1983

Foto BERTIL ERICSON

olan, tycker Ann Karlberg, lärare i fjärde klass i Älta skola i Nacka. På föräldramötet ville hon att diskutera i smågrupper vad de kan göra tillsammans.

och läser och diskuterar barn- och ungdomsböcker.

Det viktiga, menar hon, är att barn och vuxna är tillsammans. Att de inte lever i skilda världar. Gör man det växer främlingskänslan sig starkare för varje årskurs.

I första klass kanske man följer sitt barn till skolan varje morgon. På högstadiet vet man knappt hur det ser ut i skolan. Det är en vanlig utveckling som Hem och skola-rörelsen kämpar emot.

— Det är en enorm trygghetskänsla för barnen att ha kontakt med många vuxna, säger Margareta Kinder. Det är också viktigt för dem att se att vi vuxna kan samarbeta med varandra.

— Och när det uppstår problem — det kan vara allt från äppelpällning i trädgårdarna runt skolan till svåra knarkproblem — så

är det lättare för föräldrarna att ta kontakt när de redan känner varandra.

Hemkänsla

I mitten av 70-talet började skolpsykolog Barbro Goldinger arbeta med något hon kallade familjegrupper. Det var i Bergshamra skola i Solna.

Den vanliga klassen delades in i fasta grupper med fyra till sju elever i varje. Eleverna arbetade i grupperna och föräldrarna satt i samma grupper när de träffades på föräldramötet.

Genom att tillhöra en liten fast grupp känner barnen trygghet och hemkänsla, menade Barbro Goldinger. I familjegruppen kan problem bearbetas på ett tidigare stadium, utstötning av elever kan undvikas och föräldrarna får en

verklig chans att delta i och påverka arbetet i skolan.

Både i Bergshamra och i många andra skolor arbetar man idag med familjegrupper.

— Det här är ett jättefint sätt att jobba på, säger lågstadielärare Eva Westin, Ellagårdsskolan i Täby.

— Jag upplever en enorm skillnad när det gäller föräldrakontakterna. Alla grupper har egna små föräldramöten mellan de stora gemensamma. Föräldrarna lär snabbt känna varandra och har lättare att prata när de inte är så många.

Påverkas

Hem och skola har inspirerats av Barbro Goldingers familjegrupper och rekommenderar något man kallar femgruppsmodellen:

På ett "föräldramöte" kommer barn och föräldrar med förslag om vad man ska göra tillsammans. Man enas om fem förslag och bildar fem grupper.

Alla talar om vilken grupp de helst vill vara med i. Den som känner att han inte vill och inte kan något påverkas ändå att tillhöra någon grupp för kontaktens skull. Läraren kan snabbt få kontakt med alla via en sammankallande i varje grupp.

När de små grupperna träffas för att planera har de också chansen att prata med varandra om det som är viktigt i klassen. Viktigare än klassfesten eller teaterbesöket som gruppen ska ordna.

Blir ett barn mobbat är det lättare att börja prata om det i en liten grupp än på ett föräldramöte med hela klassen.

LENA ALFREDSON

Insidan

Om föräldrarnas medverkan i skolarbetet handlade en artikel på INSIDAN den 11 oktober. 11-åriga Mattias Holmgren och hans mamma Anne-Marie Holmgren har starka invändningar mot föräldrabesök i skolan.

”Föräldrar — ut ur klassrummet!”

”Kom till klassrummet när ni vill”, lyder den hurtfriska uppmaningen. Vilka ”ni”? Jag är 11 år

brev

och går i 5an. Hela lägstadiet var dessa föräldrabesök med tillhörande småbarn på armen eller vilt springande omkring en mårdöm.

Oftast mammor med småkrulligt hår och stora händer och fötter som nådde överallt i det trånga klassrummet. Långa näsor ner i allas böcker, suget i blicken ”nä, men kan du inte de! Det kan faktiskt min minste.”

Ingen tyckte att det var roligt. Vår duktiga fröken som la ner så mycket arbete på varje lektion i en bråkig klass fick det ännu värre. Jag vill arbeta i lugn och ro som andra människor (= vuxna) och inte bli betittad som ett utställningsföremål. Klassrummet är en arbetsplats och ingen utställningslokal där föremålen är allas egendom.

Nu har jag bytt skola och här är vi respekterade som arbetande människor och störs inte under arbetstid. Föräldrarna på vår skola ställer upp för oss på andra sätt. Ser till att vi har trevligt på klass- och skolfester, skolresor och idrottsdagar.

Bland kommer någon förälder

och berättar om något som hör ihop med vad vi läser i skolan. När någon fyller år blir ofta hela klassen bjuden på en extrakaka till mellanmålet. Ingen enda lägger sig i vårt skolarbete. Det är fröken och vi själva som ansvarar för det.

Så här tycker Mattias och jag delar hans uppfattning om föräldramedverkan i skolan. Läraren Ann Karlberg i DN-artikeln menar att föräldrarna ska delta i själva undervisningen. Det är mindre lyckat. Som förälder kan man aldrig se helheten i skolarbetet, vilket är nödvändigt.

Läraren och eleverna vet tillsammans hur de ska göra i undervisningen för att alla ska fungera. Britta-Lena Rodell har alldeles rätt i att föräldrar inte bör lägga sig i undervisningen. Vi kan helt enkelt inte skaffa oss kunskap om helheten i skolans arbete. Föräldrar kan diskutera enskildheter med läraren men absolut inte gå in i undervisningsplanen.

Visst är det viktigt att barn och vuxna är tillsammans men man behöver också var och en ha sin uppgift att arbeta med. Föräldrar kan stödja och uppmuntra och aktivt varje dag ta del av läxor och händelser under dagen. Om

föräldrar, barn och lärare har god kontakt är det lätt att prata om problem som kan uppstå för var och en. Det blir inte bättre kontakt om man stör undervisningen allt som oftast. I stället kan man hålla telefonkontakt någon gång under terminen, skriva små lap-

par eller få en liten pratstund. Föräldrar kan hålla kontakt med varandra och stödja och uppmuntra.

Det finns en benägenhet att ta upp problem i skolan som allmängiltiga när det i själva verket rör sig om ytterst enskilda företeelser. Detta ständiga malande om problem skapar en otrivsam atmosfär. Föräldrar har inte i skolan att göra under lektionstid. Vi kan göra vår stora insats efter skoltid. Både för våra egna och andras barn.

Mattias och Anne-Marie Holmgren
Vallettuna

DAGENS NYMETER Måndagen den 31 oktober 1983

Föräldrarnas medverkan i skolarbetet skrev INSIDAN om den 11 oktober. En uppfattning som inte delades av 11-åriga Mattias Holmgren och hans mamma, Anne-Marie Holmgren. Här får de svar på tal av 9-åriga Martha Jansson i Umeå och Ann Karlberg, som är läkare i Nacka (intervjuad på INSIDAN den 11 oktober).

Så här skulle det kunna se ut om föräldrar och småsyskon fick övervara lektionerna i skolan. (Bilden är från ett upprop i första klass och har ingen anknytning till nedanstående artiklar.) Foto: ÅKE MALMSTRÖM

Föräldrar i skolan

— Gör nästan alltid nytta

”Skolan av i dag är bra och dessutom en trevlig arbetsplats för det mesta. Det är en självklar rätt för alla föräldrar att få veta hur arbetssituationen är och hur vi arbetar. Detta just kanske för att få helheten i skolarbetet. Det kanske inte räcker med en information på ett föräldramöte. Därför bör föräldrar få komma till skolan.

Det är just för att undvika att klassrummet blir en utställningslokal, där man endast blir betittad, som NI skrev, som föräldrarna bör delta i undervis-

ningen och hjälpa till där det behövs.

Det är självklart att skolan är en arbetsplats, där man ska ha arbetsro. Alltså kommer inte störande småsyskon med. Jag tror inte någon förälder misstänker, om man säger ifrån, om nu så skulle vara fallet. Riktlinjerna för det här samarbetet gör man ju naturligtvis upp tillsammans.

NI skrev att det var bra, när någon förälder kom och berättade om något, som hör ihop med vad vi läser i skolan. DET TYCKER JAG OCKSÅ! Detta är närm-

ligen att DELTAGA i undervisningen i allra högsta grad.

På det första föräldramötet vi har tidigt på höstterminen, visar jag föräldrarna en terminsplanering. Jag frågar då också, om någon kan och vill berätta om något av dessa ämnesområden. Jag och mina elever har på detta sätt varit med om underbara lektioner av t ex en "svampexpert", en som visste det mesta om blommor och ej att förglömma de föräldrar, som berättat om andra länder, där de varit som turist eller arbe-

tat i Föräldrar kommer också och berättar om sina arbeten.

Det är på detta sätt, jag menar, att föräldrar är en RESURSA i skolan. Samarbetet fungerar också mycket bra, om man gör upp riktlinjerna tillsammans. Föräldrar gör nästan alltid nytta i skolan, när de än kommer.

Fungerar det här samarbetet, misstänker de inte heller, då jag någon gång säger nej — i dag, eller just nu passar det inte och förklarar varför.

Ann Karlberg,
Lärare i Älta skola, Nacka

— Vi blir inte störda

”Jag tycker att du har fel. Mina småsyskon bråkar inte alls i klassrummet utan dom är snälla. Jag och mina klasskamrater tycker det är roligt när vi får besök av föräldrar och småsyskon och dom stör inte oss när vi arbetar.

Min mamma sticker inte ner näsan i böckerna och säger att vi har fel, och det gör inte dom and-

ra mamorna heller. Det är trevligt när föräldrarna kommer och tittar på när vi arbetar. Och det är bra för föräldrarna, för annars kan dom ju inte veta hur vi arbetar. Fröken tycker också det är bra att föräldrarna får veta hur vi gör.

När min mamma kom till slöjden hjälpte hon till och med att trä på nålar och visa hur man

börjar sy. Och det var bra så syfröken för hon hinner inte hjälpa alla som behöver hjälp när vi är så många. Andra mammor (eller pappor) som kommer hjälper också till med att läsa med barnen till exempel!

Jag håller med om att det är bra att föräldrarna hjälper till med klassfester och sådant, men föräldrarna skall inte göra allt

utan barnen måste få bestämma och göra det mesta själva. Vi har också haft hjälp av våra föräldrar när vi pratade om olika yrken. DA gjorde vi studiebesök på föräldrarnas arbetsplatser och det var roligt.

Detta är skrivet av Martha med hjälp av hennes mamma och pappa. Martha är 9 år och går i Böleängsskolan i Umeå.

**I huvu-
det på
en lag-
stadie-
lärare**

Av Kristina Sundén

Kristina Sundén har arbetat som lågstadlärare i 18 år, och hon är själv trebarnsmamma. Vi bad henne skriva ner sina tankar inför höstens skolstart.

Skolan börjar. Ett stort ögonblick i livet. Barnets känsla av att äntligen vara "nästan stor", att det är nu det "verkliga livet" skall börja. Det tycker också många lärare och föräldrar, men är det verkligen så?

Sanningen är ju, att det verkliga livet börjar vid födelsen. Vuxna skall ge barnet ömhet, omtanke, uppfostran och goda vanor, och möjlighet till stimulans och utveckling. Vuxna talar med barnet, svarar på frågor och läser högt. En stor del av grunden är lagd, re-

dan när barnet börjar skolan, men självklart finns stora variationer på grund av föräldrarnas utbildning, ekonomi, möjligheter och intresse.

*

Skillnaden mellan barnens mognad i olika avseenden kan variera oerhört i en klass. Det är nu lärarens uppgift att efter bästa förmåga ge varje barn möjlighet att utvecklas så mycket som möjligt efter sina förutsättningar. Ett arbete som blir svårare ju större klassen är, och ju färre vuxna som finns till hands.

*

I bästa fall är barnets förväntningar på skolan positiva, men det förekommer också, att de är negativa. Många föräldrar minns förtryck, som de själva utsatts för i skolan, och bär på ett skolhat, som de överför till sina barn.

Det är inte lätt att vara lärare i dag, då skolan och lärarna får skulden för många av barnens problem. I diskussionen om alternativa skolor, eller skolor som Adolf Fredriks musikskola, sägs alltför ofta, att grundskolan är så tråkig och så

dålig – man drar då hela grundskolan över en kam utan att konkret beskriva vad man menar.

Det är ett uttryck för förakt och bristande respekt för alla ambitiösa och kämpande lärare som finns i grundskolan, och det är att blunda för alla goda initiativ och satsningar som görs i olika skolor. Som lärare har man större behov av stöd och uppmuntran än av meningslös, destruktiv kritik.

*

Jag tycker om mitt yrke. Det är spännande att arbeta med barn! Tiden och dagarna går oerhört fort. Det är ett levande och vitalt arbete, fullt av känslomässig tillfredsställelse i relationen till barnen. Tidvis är det slitigt och kämpigt. Många olika viljor och personligheter skall bli en fungerande grupp, där man tar hänsyn till varandra och låter alla få möjlighet att blomma. Ibland är det så slitigt, att man är nära att ge upp, ibland så underbart att det känns som om man flyger. Efter fyra veckor i min allra första etta sjönk jag ihop i katedern och storgrät, när det sista barnet lämnat

30

klassrummet. Det här skulle bara inte gå, det var lika bra att lämna in handduken hos rektorn, tänkte jag. Men redan nästa dag tyckte jag att det vände, och efter en tid växte en övertygelse om att jag valt rätt yrke, för barnen har så oerhört mycket att ge mig.

*

Det sägs ofta, att barnen är mer splittrade och okoncentrerade nu än förr. Jag tycker att det stämmer, men det gäller också för oss vuxna. Alltför många av oss är stressade och oroliga för ekonomi, arbete och relationer.

Det påverkar självklart barnen. Vi vuxna har inte alltid den tid eller ork som skulle behövas för att ge dem den omtanke de behöver. Många av oss dras ständigt med skuld känslor och dåligt samvete.

När barnet börjar i skolan och allt inte löper perfekt, kan föräldrarna få behov av att föra över skulden på någon annan, till exempel på läraren – det blir allt vanligare med föräldrareaktioner mot lärare.

Om läraren har svårt att orka med kritiken och alla

krav, kan ett ökat samarbete med kollegerna och gemensamma aktiviteter med andra klasser vara ett sätt att lösa problemen i skolan. Som lärare bör man inte vara rigid och prestigebunden, och inte rädd att söka stöd hos sina kolleger.

Från föräldrarna önskar jag respekt för läraren som person, och respekt för lärarens arbete. Det är självklart viktigt, att föräldrarna har inflytande över skolans arbete, men föräldrarna skall också respektera lärarens yrkeskunskaper.

*

Jag har haft några föräldrar genom åren, som ringt och ringt om sina personliga problem och om förmodade problem med barnet i skolan – problem som mest fanns i föräldrarnas negativa förväntningar på barnet. Telefonsamtal på telefonsamtal, som jag haft svårt att avsluta på grund av föräldrarnas bristande respekt för min tid och mitt privatliv (jag har själv tre barn, som behöver tid och omtanke).

När min egen bristningsgräns varit nådd, har jag avslutat samtalet gråtande av

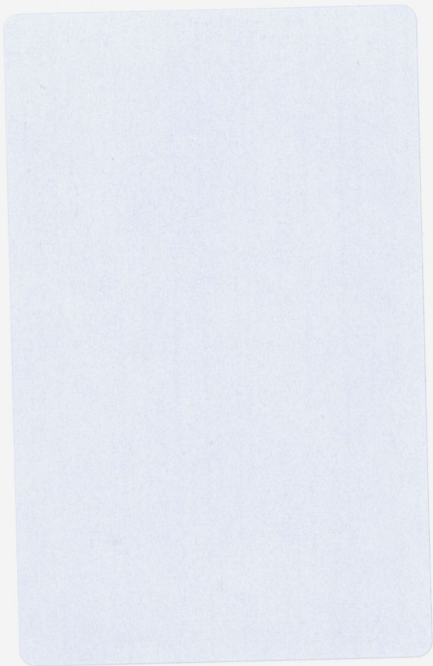
ilska och av dåligt samvete – ilska över föräldrarnas bristande respekt, dåligt samvete för att jag inte räckt till för att lösa deras problem.

Till slut har jag ändå lyckats få en bra relation till föräldrarna, och "problem-barnet" har fått en plats i mitt hjärta. Självklart är det viktigt, att föräldrarna ringer upp läraren, när de är oroliga för sitt barn, så att föräldrar och lärare tillsammans kan försöka lösa problemen. Man måste bara tänka på, att även lärare har familj och rätt till någon tid för privatliv.

*

Trots den oro jag ofta känner, och trots känslan av att ofta inte räckta till för barnens och föräldrarnas alla behov, ångrar jag inte det yrke jag valt. Det är alltid med sorg i hjärtat jag lämnar ifrån mig en trea till kollegan på mellanstadiet. För när man lär känna barn ordentligt, blir man oerhört fäst vid dem.

Det jag framför allt önskar mig är mer förståelse från föräldrarna för mitt yrkes alla krav, och ett ännu bättre samarbete med dem.

KOMMENTARMATERIAL

SÖ:s
publikation
Läroplaner
1984:2

Läroplan för grundskolan, Lgr 80, består av två delar, en allmän del och ett kommentarmaterial som ansluter till denna. Dessa utges i SÖ:s publikation Läroplaner.

Barnen, föräldrarna och skolan är ett av kommentarmaterialen. Arbetet med att göra skolan bra för alla kräver engagemang, kunnande och förståelse hos skolpersonal och föräldrar. Skolan och hemmen behöver varandra i arbetet kring barnen. De här kommentarerna till läroplanen för grundskolan vänder sig främst till skolpersonal för att ge stöd i det arbetet.

ISBN 91-38-40469-9

ALLMÄNNA FÖRLAGET

BESTÄLLNINGAR: ALLMÄNNA FÖRLAGET, KUNDTJÄNST, 106 47 STOCKHOLM,
TEL: 08-739 96 30, FAX: 08-739 95 48.